

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ
«ТВОРЧІСТЬ У СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНОГО
РОЗВИТКУ ДИТИНИ»**

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСУ
**«ТВОРЧІСТЬ У СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНОГО
РОЗВИТКУ ДИТИНИ»**

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2018

*Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № 2 від 28.09.2018 р.)*

Рецензенти:

Музика О.О. - кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Київського університету імені Бориса Грінченка;

Чабанюк Н.І кандидат психологічних наук, перший заступник начальника ДУ ЖНЦПП.

- 314 Методичні рекомендації до курсу «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» / **Укладачі:** Загурська І.С., Никончук Н.О., Портницька Н.Ф. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. – 86 с.

Методичні рекомендації містять плани лекційних та практичних занять до курсу «Творчість у системі особистісного розвитку дитини», професійно-орієнтовані завдання та літературу для ознайомлення студентів із проблемою творчої діяльності у житті особистості, особливостями розвитку творчих здібностей дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Методичні рекомендації призначені для студентів спеціальності «Психологія», «Практична психологія». Матеріали можуть бути корисними для психологів, вчителів та батьків, які виховують дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

УДК 159.928.23 : 159.922.7

ЗМІСТ

Вступ	4
Структура навчальної дисципліни.....	6
Рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи	8
Модуль 1.	12
<i>Розподіл навчального часу за темами</i>	12
<i>Умови отримання оцінки за Модуль 1</i>	12
<i>Лекційний курс</i>	13
<i>Практичний курс</i>	19
<i>Тема для самостійного опрацювання</i>	25
<i>Завдання до Модуля 1</i>	27
Модуль 2.	29
<i>Розподіл навчального часу за темами</i>	29
<i>Умови отримання оцінки за Модуль 2</i>	29
<i>Лекційний курс</i>	30
<i>Практичний курс</i>	32
<i>Тема для самостійного опрацювання</i>	38
<i>Завдання до Модуля 2</i>	40
Модуль 3.	43
<i>Розподіл навчального часу за темами</i>	43
<i>Умови отримання оцінки за Модуль 3</i>	43
<i>Лекційний курс</i>	44
<i>Практичний курс</i>	47
<i>Тема для самостійного опрацювання</i>	53
<i>Завдання до Модуля 3</i>	56
Завдання до ПМР та заліку/екзамену.....	59
Вимоги до заліку/екзамену.....	63
Підсумкова оцінка за залік для студентів спеціальності «Практична психологія».....	64
Підсумкова оцінка за екзамен для студентів спеціальності «Психологія».....	64
Література до курсу.....	65
Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.....	71
Критерії оцінювання ПМР, заліку та екзамену.....	75
Шкала оцінювання: національна та ECTS.....	76
Алгоритм роботи над професійно-орієнтованим завданням з психології.....	77

ВСТУП

Методичні рекомендації до курсу «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» підготовлено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою бакалавра з галузі знань 0301 Соціально-політичні науки, спеціальності 6.030102 „Психологія”, 6.030103 „Психологія”.

Предметом вивчення дисципліни є психологічні засади розвитку творчих здібностей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Міждисциплінарні зв'язки: курс «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» пов'язаний з курсами «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія».

Програма навчальної дисципліни містить 3 модулі та 6 змістових модулів:

Модуль 1. Психологічні основи творчості

- Змістовий модуль 1. Загальна характеристика творчої діяльності особистості
- Змістовий модуль 2. Розвиток творчої діяльності

Модуль 2. Розвиток творчих здібностей дошкільників у наслідувальній діяльності

- Змістовий модуль 3. Наслідування як механізм розвитку творчих здібностей
- Змістовий модуль 4. Ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей

Модуль 3. Самооцінка і розвиток творчих здібностей

- Змістовий модуль 5. Проблема самооцінки у вітчизняній та зарубіжній психології
- Змістовий модуль 6. Особливості розвитку самооцінки у навчальній діяльності

Основною **метою** викладання дисципліни «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» є ознайомлення майбутніх психологів з основами творчої діяльності особистості, психологічними засадами розвитку творчих здібностей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» є:

- ознайомлення студентів з поняттям «творчість» та теоріями творчої діяльності особистості;
- ознайомлення студентів з основами творчої діяльності особистості (структурою, процесом, видами, рівнями, продуктами творчої діяльності);
- ознайомлення студентів з програмами, методами, техніками та прийомами навчання творчості;
- ознайомлення студентів з віковими, соціальними та індивідуальними аспектами творчості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;
- формування у студентів поняття про ціннісну підтримку розвитку здібностей та творчості особистості;
- формування у студентів уміння застосовувати методику МВДЗ для вивчення здібностей та творчості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Перелік **компетентностей**, якими мають оволодіти студенти у процесі вивчення курсу «Творчість у системі особистісного розвитку дитини»:

- Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності.
- Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- Здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики.

Перелік **програмних результатів навчання**:

- Демонструвати розуміння закономірностей та особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
- Володіти методами науково-психологічних досліджень, навичками проведення діагностичних вимірів у розвитку особистості.
- Самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) для психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
- Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до запиту.

Навчальна дисципліна «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» викладається на III курсі, в VI семестрі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години, 3 кредити ECTS.

Форма проведення занять: лекції, практичні заняття.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього годин	У тому числі					Всього годин	У тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	інд. робота	сам. робота		лекції	практичні	лабораторні	інд. робота	сам. робота
Модуль 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТВОРЧОСТІ												
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика творчої діяльності особистості												
Тема 1. Проблема творчості у психології	4	2				2	5	2				3
Тема 2. Характеристика творчого процесу	4	2				2	5	2				3
Тема 3. Властивості творчої особистості	4	2				2	4					4
Тема 4. Творчі здібності і креативність (тема на самостійне опрацювання)	4					4	4					4
Разом за змістовим модулем 1	16	6				10	18	4				14
Змістовий модуль 2. Розвиток творчої діяльності												
Тема 5. Творча діяльність особистості на різних етапах онтогенезу	4		2			2	4					4
Тема 6. Навчання творчості	6		2			4	4					4
• Виконання ІНДЗ (ПОЗ)	4					4	4					4
Разом за змістовим модулем 2	14		4			10	12					12
Разом за модулем 1	30	6	4			20	30	4				26
Модуль 2. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ У НАСЛІДУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ												
Змістовий модуль 3. Наслідування як механізм розвитку творчих здібностей												
Тема 7. Наслідування в розвитку творчих здібностей	3	2				1	4	2				2
• Проблема наслідування у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників	6		2			4	4					4
Тема 8. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей у наслідуванні	3	2				1	4					4
Тема 9. Розвиток творчих здібностей у наслідуванні	6		2			4	6		2			4
Разом за змістовим модулем 3	18	4	4			10	18	2	2			14

Змістовий модуль 4. Ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей											
Тема 10. Ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей у процесі наслідування	6		2			4	6		2		4
<ul style="list-style-type: none"> Експериментальні методи дослідження розвитку творчих здібностей у наслідувальній діяльності (тема на самостійне опрацювання) 	4					4	4				4
<ul style="list-style-type: none"> Виконання ІНДЗ 	2					2	2				2
Разом за змістовим модулем 4	12		2			10	12		2		10
Разом за модулем 2	30	4	6			20	30	2	4		24
Модуль 3. САМООЦІНКА І РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ											
Змістовий модуль 5. Проблема самооцінки у вітчизняній та зарубіжній психології											
Тема 11. Самооцінка та методи її дослідження в молодшому шкільному віці.	3	2				1	3	2			1
<ul style="list-style-type: none"> Теоретичні і методологічні підходи до дослідження самооцінки в молодшому шкільному віці 	6		2			4	6		2		4
Тема 12. Теоретична модель та методика вивчення самооцінки творчих здібностей в учбово-творчій діяльності	3	2				1	3				3
Разом за змістовим модулем 5	12	4	2			6	12	2	2		8
Змістовий модуль 6. Особливості розвитку самооцінки у навчальній діяльності											
Тема 13. Розвиток здібностей та самооцінки в навчальній діяльності	5		2			3	6		2		4
<ul style="list-style-type: none"> Методики дослідження самооцінки творчих здібностей в учбово-творчій діяльності 	5		2			3	4				4
<ul style="list-style-type: none"> Виконання ІНДЗ 	4					4	4				4
Тема 14. Творчість в учбовій діяльності молодших школярів (тема на самостійне опрацювання)	4					4	4				4
Разом за змістовим модулем 6	18		4			14	18		2		16
Разом за модулем 3	30	4	6			20	30	2	4		24
Усього за змістовими модулями	90	14	16			60	90	8	8		74
Усього годин	90	14	16			60	90	8	8		74

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

На вивчення навчальної дисципліни «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» відводиться **90** години; **3** кредити ECTS.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи для студентів денної форми навчання становить – **33 % : 66 %**.

Студентам денної форми навчання спеціальності 6.030102 «Психологія» для вивчення дисципліни «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» на тиждень відводиться **2** години аудиторної та **3,5** години самостійної роботи.

Студентам денної форми навчання спеціальності 6.030103 «Практична психологія» для вивчення дисципліни «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» на тиждень відводиться **1,5** години аудиторної та **3,5** години самостійної роботи.

Самостійна робота є невід’ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- підготовка теоретичних питань, які розглядалися на лекційних заняттях;
- конспектування першоджерел;
- підготовка повідомлення;
- виконання індивідуальних наукових дослідних (професійно-орієнтованих) завдань;
- підготовка до підсумкової модульної роботи;
- підготовка до заліку/екзамену.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов’язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам’ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв’язавши практичні завдання.

Підготовка теоретичних питань, які розглядалися на лекційних заняттях передбачає переважно повторення, узагальнення та закріплення опрацьованого матеріалу. Студенти також самостійно можуть розширити та поглибити знання з окремих питань теми лекції. До кожного із лекційних занять запропонований список літератури та контрольні питання і завдання, на які можуть орієнтуватися студенти при вивченні теоретичних питань. Алгоритм підготовки теоретичних питань, які розглядалися на лекційному занятті, близький до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичного заняття.

Конспектування першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування можуть пропонуватися статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки.

- Прочитайте запропоноване першоджерело.
- Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.
- Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.
- Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.

Підготовка повідомлення передбачає аналіз вузької проблеми з дисципліни, яка висвітлюється у визначених першоджерелах.

Алгоритм підготовки.

- Опрацюйте літературні джерела, у яких висвітлюється тема повідомлення.
- Складіть план повідомлення.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до розробленого плану. Підберіть цитати. Виділіть найважливіші результати проведеного дослідження. Виокремте приклади.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Підготуйте усну відповідь на практичне заняття.

Підготовка індивідуальних наукових дослідних завдань (професійно-орієнтованих) передбачає формування в студентів умінь застосовувати знання з дисципліни у майбутній професійній діяльності. Ці завдання виконуються з опорою на алгоритм роботи над професійно-орієнтованими завданнями з психології (О.Л.Музика, В.В.Горбунова, І.С.Загурська, Т.М.Майстренко), представлений у посібнику **Професійно-орієнтовані завдання з психології /За ред. О.Л.Музики. Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Житомир, 2010. – 587 с.**

У ході вивчення курсу «Творчість у системі особистісного розвитку дитини» студенти самостійно **проводять дослідження** здібностей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку та **готують звіт** за його результатами.

Тему дослідження студенти узгоджують з викладачем заздалегідь.

Алгоритм підготовки.

- Підберіть літературу, у якій розкривається тема дослідження. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Складіть план дослідження.

- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану дослідження.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Ознайомтеся з методикою МВДЗ.
- Відповідно до теми Вашого професійно-орієнтовного завдання проведіть емпіричне дослідження рефлексії здібностей дитини дошкільного або молодшого шкільного віку.
- Зробіть систематизацію, узагальнення та аналіз результатів емпіричного дослідження.
- Результати дослідження оформіть у вигляді звіту.
- Порівняйте, чи відповідає зміст Вашого звіту тим вимогам, які зазначені у пункт «Вимоги до оформлення звіту». Якщо Ваш звіт неповний, допрацюйте його.
- Скріпіть сторінки звіту степлером у верхньому лівому куту. Здайте звіт у термін, вказаний викладачем.
- Звіт є основою для виконання професійно-орієнтованого завдання на екзамені.
- При здачі звітів прохання не вкладати їх у файли.

Пам'ятайте: якщо Ви не змогли самотійно знайти відповіді на питання, поставте їх викладачеві на занятті або на консультації. Ставити питання на заліку вже запізно.

Вимоги до оформлення звіту.

- Звіт друкується на стандартних аркушах паперу формату А-4.
- Звіт складає 6-10 сторінок.
- Звіт повинен мати такі складові:
 - а) титульну сторінку;
 - б) зміст;
 - в) матеріали, підготовлені відповідно до алгоритму роботи над професійно-орієнтованим завданням;
 - г) список використаних першоджерел.
- У звіті мають бути посилання на першоджерела – роботи науковців, у яких висвітлюється проблема розвитку здібностей у молодшому шкільному віці.
- Список використаних джерел повинен бути оформлений з урахуванням усіх бібліографічних вимог (укладений в алфавітному порядку; містити інформацію про авторів, назви публікацій, місце видання, видавництво, рік видання, сторінки тощо).

Зразок оформлення титульної сторінки звіту

<p>ЗВІТ</p> <p>за результатами проведеного дослідження</p> <p>Тема: _____</p> <p>з курсу „Творчість у системі особистісного розвитку дитини”</p> <p>студентки 23 групи</p> <p>денної форми навчання</p> <p>соціально-психологічного факультету</p> <p>ЯКИМЧУК ОЛЕСІ ПЕТРІВНИ</p>

Підготовка до підсумкової модульної роботи та заліку/екзамену має на меті узагальнення і систематизацію знань з дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМР або заліку/екзамену.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять.
- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

Примітка: якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у Графіку проведення консультацій (кафедра теоретичної та практичної психології).

МОДУЛЬ 1.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього годин	У тому числі					Всього годин	У тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	інд. робота	сам. робота		лекції	практичні	лабораторні	інд. робота	сам. робота
Модуль 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТВОРЧОСТІ												
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика творчої діяльності особистості												
Тема 1. Проблема творчості у психології	4	2				2	5	2			3	
Тема 2. Характеристика творчого процесу	4	2				2	5	2			3	
Тема 3. Властивості творчої особистості	4	2				2	4				4	
Тема 4. Творчі здібності і креативність (тема на самостійне опрацювання)	4					4	4				4	
Разом за змістовим модулем 1	16	6				10	18	4			14	
Змістовий модуль 2. Розвиток творчої діяльності												
Тема 5. Творча діяльність особистості на різних етапах онтогенезу	4		2			2	4				4	
Тема 6. Навчання творчості	6		2			4	4				4	
• Виконання ІНДЗ (ПОЗ)	4					4	4				4	
Разом за змістовим модулем 2	14		4			10	12				12	
Разом за модулем 1	30	6	4			20	30	4			26	

УМОВИ ОТРИМАННЯ ОЦІНКИ ЗА МОДУЛЬ 1.

Оцінка за Модуль 1. виставляється на основі оцінок, які студенти отримали на заняттях.

Кількість оцінюваних занять у модулі: 2 (2 практичні заняття).

Мінімальна кількість обов'язкових оцінок – 4 (із 6 можливих):

- 1 оцінка із 2 можливих за усні відповіді на практичних заняттях;
- 1 оцінка із 2 можливих за тести або самостійну роботу на практичних заняттях;
- 1 оцінка за ПОЗ;
- 1 оцінка за складання теми, що виноситься на самостійне опрацювання.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС
ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ №1
Тема 1. ПРОБЛЕМА ТВОРЧОСТІ У ПСИХОЛОГІЇ

Мета: ознайомити студентів з предметом і категоріально-термінологічним апаратом психології творчості та основними теоретичними підходами до вивчення творчості особистості.

Професійна спрямованість: розвивати понятійне мислення; удосконалювати вміння здійснювати порівняльний аналіз та узагальнювати теоретичний матеріал.

План:

1. Поняття про творчість.
2. Категоріальний апарат психології творчості:
 - здібності, обдарованість та творчість;
 - інтелект і творчість;
 - креативність і творчість;
 - творчі здібності.
3. Теорії (концепції) творчої діяльності:
 - теорія В.М.Вільчека;
 - теорія В.М.Пушкіна;
 - теорія Я.О. Пономарьова;
 - вчинковий підхід В.А.Роменця.
4. Структура системи творчої діяльності:
 - творча особистість;
 - процес творчої діяльності;
 - продукт творчої діяльності;
 - творче середовище.

Питання на самостійне опрацювання:

5. Види творчої діяльності.

Основні поняття	<i>творчість, творча діяльність, здібності, обдарованість, талант, геній, креативність, інтелект, творчі здібності</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер. - 2002. – 368 с.
2. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. (С. 3-64).
3. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. (С.31-42, 259-306).
4. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. (С. 12-23, 124-129, 156-200, 266-285).
5. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. і.Франка, 2008 – 316 с. (С. 4-192).
6. Міщенко Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. (С. 3-106, 221-269).
7. Роменець В.А. Психологія творчості. – К.: Видавництво "Вища школа". – 1971 .
8. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. (С.3 - 46).

Додаткова література

1. Калошина И.П. Психология творческой деятельности: учеб. Пособие для студентов вузов / И.П.Калошина. – 3-е изд., доп. – М.: ЮНИТА-ДАНА, 2015. – 671 с.
2. Кульчицька О.І. Обдарованість: природа і суть // Обдарована дитина. – 2007. - № 1. – С. 17-24.
3. Кульчицька О.І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості //Обдарована дитина. – 2007. - № 1. – С. 25-32.
4. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с.
5. Музика О.Л. Розвиток здібностей молодших школярів засобами усної народної творчості: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Олександр Музика, Наталія Никончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 200 с.
6. Музика О.Л. Розвиток творчих здібностей у наслідувальній діяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Олександр Музика, Наталія Портницька. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 128 с.
7. Музика О.Л. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Олександр Музика, Інна Загурська. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 168 с.
8. Таллибулина М.Т. Психологические исследования одаренности: сборник статей / М.Т.Таллибулина. – М. ; Берлин : Директ-Медна, 2016. – 235 с.
9. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Полтава., – 2014. – 181 с. (С. 25-50).

Інтернет-ресурси

1. Актуальні проблеми психології, Том 12 «Психологія творчості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-12/vipusk-23-2017-ua>
2. Актуальні проблеми психології, Том 6 «Психологія обдарованості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-6>
3. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер. - 2002. – 368 с. // <http://www.klex.ru/o5f>
4. Електронні підручники по психології творчості // <http://bookash.pro/ru/t/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F+%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/>
5. Електронні підручники по психології творчості // <https://mybook.ru/tags/psihologiya-tvorchestva/>
6. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. // <http://www.klex.ru/byx>
7. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О.Моляко, О.Л.Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. <http://eprints.zu.edu.ua/2799/1/monographiya.pdf>
8. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. // <http://www.klex.ru/9p8>
9. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с. // <http://www.klex.ru/c4r>
10. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. // <http://194.44.152.155/elib/local/sk758535.pdf>
11. Музика О.Л., Никончук Н.О. Розвиток здібностей молодших школярів засобами усної народної творчості: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Олександр Музика, Наталія Никончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 200 с. // http://lib.iitta.gov.ua/704520/1/Muzyka_O_L_RZSUNT.pdf

12. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. http://maup-sevastopol.narod.ru/e_katalog/p08_52.pdf
13. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Полтава., – 2014. – 181 с. // <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/5570>

Контрольні питання і завдання

1. Що таке творчість? Які властивості вирізняють творчість з-поміж інших діяльностей особистості?
2. Як взаємопов'язані здібності, обдарованість та творчість особистості?
3. Як взаємопов'язані інтелект та творчість?
4. Як взаємопов'язані креативність і творчість?
5. Що таке «творчі здібності»?
6. Проаналізуйте теорію творчості В.М.Вільчека.
7. Дайте стислу характеристику теорії творчої діяльності В.М.Пушкіна.
8. Проаналізуйте теорію творчої діяльності Я.О.Пономарьова.
9. Окресліть основні теоретичні положення вчинкового підходу до розвитку особистості, запропонованого В.А.Роменцем.
10. Опишіть структуру системи творчої діяльності.
11. Дайте стислу характеристику основних видів творчої діяльності особистості.

Тема 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Мета: ознайомити студентів зі структурою творчого процесу, стратегіями та тактиками творчої діяльності

Професійна спрямованість: розвивати понятійне мислення, удосконалювати вміння узагальнювати теоретичний матеріал, розширювати психологічний кругозір.

План:

1. Структура творчого процесу:
 - свідомі і несвідомі компоненти у структурі творчої діяльності;
 - інтуїція та інсайт у творчості.
2. Рівні творчого процесу.
3. Етапи творчого процесу.
4. Цикли творчого процесу, стратегії та тактики творчої діяльності:
 - цикли творчого процесу;
 - стратегії творчої діяльності;
 - тактики творчої діяльності.
5. Продукти творчості.

Питання на самостійне опрацювання:

6. Уява та фантазія в творчості.

Основні поняття	<i>творчий процес, інтуїція, інсайт, уява, фантазія, цикли творчого процесу, стратегії творчої діяльності, тактики творчої діяльності</i>
------------------------	---

Література

Основна література

1. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. (С. 42-64).

2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. (С.21-29).
3. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. (С. 45-46, 61-86, 86-105, 193-194).
4. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир: Вид-во ЖДУ ым. Ы.Франка, 2008 – 316 с. (С. 126-178).
5. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с. (С. 106-129).
6. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. (С. 131-175).
7. Роменець В.А. Психологія творчості. – К.: Видавництво "Вища школа". – 1971 .
8. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. (С.47-58).

Додаткова література

1. Калошина И.П. Психология творческой деятельности: учеб. Пособие для студентов вузов / И.П.Калошина. – 3-е изд., доп. – М.: ЮНИТА-ДАНА, 2015. - 671 с.
2. Моляко В.А. Теоретическая конструкторология (пролегомены). – К.: “Освіта Укратны”, 2007. – 388 с.
3. Стратегії творчої діяльності: школа В.О.Моляко / За загальною редакцією В.О.Моляко. –К.: «Освіта України», 2008. – 702 с.
4. Таллибулина М.Т. Психологические исследования одаренности: сборник статей / М.Т.Таллибулина. – М. ; Берлин : Директ-Медна, 2016. – 235 с.

Інтернет-ресурси

1. Актуальні проблеми психології, Том 12 «Психологія творчості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-12/vipusk-23-2017-ua>
2. Актуальні проблеми психології, Том 6 «Психологія обдарованості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-6>
3. Електронні підручники по психології творчості // <http://bookash.pro/ru/t/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F+%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/>
4. Електронні підручники по психології творчості // <https://mybook.ru/tags/psihologiya-tvorchestva/>
5. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. // <http://www.klex.ru/byx>
6. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. <http://eprints.zu.edu.ua/2799/1/monographiya.pdf>
7. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. // <http://www.klex.ru/9p8>
8. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с. // <http://www.klex.ru/c4r>
9. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. // <http://194.44.152.155/elib/local/sk758535.pdf>
10. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. // http://maup-sevastopol.narod.ru/e_katalog/p08_52.pdf

Контрольні питання і завдання

1. Опишіть структуру творчого процесу.
2. Яке значення має інтуїція у творчій діяльності?
3. Що таке інсайт?
4. Опишіть рівні творчого процесу.
5. Дайте характеристику етапів творчого процесу.
6. Які цикли, стратегії та тактики творчої діяльності описані у роботах В.О.Моляко?
7. Які характеристики мають продукти творчості?
8. Яке значення для творчої діяльності мають уява та фантазія?

Тема 3. ВЛАСТИВОСТІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Мета: ознайомити студентів з психологічними особливостями творчої особистості.

Професійна спрямованість: розвивати понятійне мислення, удосконалювати вміння здійснювати аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу.

План:

1. Поняття особистості у психології.
2. Якості творчої особистості.
3. Творчий потенціал особистості.
4. Мотивація творчої діяльності.
5. Творчі люди як особистісний тип.

Питання на самостійне опрацювання:

6. Творча унікальність особистості.

Основні поняття	<i>творчий потенціал особистості, творча унікальність особистості.</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер. - 2002. – 368 с.
2. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. (С. 23-27,56-59, 200-231).
3. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Б.Франка, 2008 – 316 с. (С. 4-192).
4. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с. (С. 68-79).
5. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. (С. 115-123, 184-192).
6. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с.
7. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с.
8. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. (С.58-80).
9. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с.
10. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Полтава., – 2014. – 181 с. (С. 47-50).

Додаткова література

1. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. (С. 42-64).
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
3. Калошина И.П. Психология творческой деятельности: учеб. Пособие для студентов вузов / И.П.Калошина. – 3-е изд., доп. – М.: ЮНИТА-ДАНА, 2015. - 671 с.
4. Роменець В.А. Психологія творчості. – К.: Видавництво "Вища школа". – 1971.
5. Таллибулина М.Т. Психологические исследования одаренности: сборник статей / М.Т.Таллибулина. – М. ; Берлин : Директ-Медна, 2016. – 235 с.

Інтернет-ресурси

1. Актуальні проблеми психології, Том 12 «Психологія творчості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-12/vipusk-23-2017-ua>
2. Актуальні проблеми психології, Том 6 «Психологія обдарованості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-6>
3. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер. - 2002. – 368 с. // <http://www.klex.ru/o5f>
4. Електронні підручники по психології творчості // <http://bookash.pro/ru/t/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F+%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/>
5. Електронні підручники по психології творчості // <https://mybook.ru/tags/psihologiya-tvorchestva/>
6. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. // <http://www.klex.ru/byx>
7. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. <http://eprints.zu.edu.ua/2799/1/monographiya.pdf>
8. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. // <http://www.klex.ru/9p8>
9. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с. // <http://www.klex.ru/c4r>
10. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. // <http://194.44.152.155/elib/local/sk758535.pdf>
11. Музика О.О. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості, мотивації творчої діяльності // <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E==041E=2E=3A=3A.html>
12. Музика О.Л. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості, ціннісної підтримки // <http://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E==041B=2E=3A=3A.html>
13. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/8519/>
14. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/9932/>

15. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. http://maup-sevastopol.narod.ru/e_katalog/p08_52.pdf
16. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/708203/>
17. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Полтава., – 2014. – 181 с. // <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/5570>

Контрольні питання і завдання

1. Зробіть порівняльний аналіз якостей творчої та пересічної особистості.
2. Які характеристики використовують для опису творчого потенціалу особистості?
3. Що спонукає особистість до творчої діяльності?
4. Опишіть основні типи творців.
5. Що таке «творча унікальність особистості»?

ПРАКТИЧНИЙ КУРС

Практичне заняття №1

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ОНТОГЕНЕЗУ

Мета: ознайомити студентів з особливостями творчої діяльності особистості у різні вікові періоди та специфікою прояву творчості у дітей.

Професійна спрямованість: розвивати понятійне мислення, удосконалювати вміння здійснювати порівняльний аналіз.

План:

1. Особливості творчої діяльності особистості у різні вікові періоди.
2. Специфіка прояву творчості у дитячому віці (ранньому, дошкільному та молодшому шкільному).
3. Творчість у підлітковому віці.
4. Особливості творчості юнаків.
5. Творчість у віці молодості.
6. Особливості творчості зрілої особистості.
7. Творча діяльність літніх людей.

Основні поняття	<i>творчість, творча діяльність, здібності, обдарованість, талант, геній, креативність, інтелект, творчі здібності, вік, сензитивність вікового періоду</i>
Законспектувати	<ul style="list-style-type: none"> Музика О.Л. Біографічне дослідження розвитку ціннісної свідомості творчо обдарованої особистості / В кн. <i>Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень</i> / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. С. 288-305).
Повідомлення	<ul style="list-style-type: none"> Творчість і тривалість життя. Творча продуктивність і вік. <p>Основне джерело: Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. + самостійний пошук джерел</p>

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	1 година
▪ законспектувати статтю	1 година
▪ опрацювати основні поняття	

Оцінювання

▪ тести або самостійна робота	1 оцінка
▪ усна відповідь на питання	1 оцінка

Література

Основна література

1. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. (С. 36-44, 285-292).
2. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир: Вид-во ЖДУ ым. Ї.Франка, 2008 – 316 с. (С. 32-47, 205-230).
3. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. (С. 301-357).
4. Музика О.Л. Референтність і пріоритети в розвитку здібностей та обдарованості на окремих вікових етапах / В кн. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі : методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін. ; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 49-58.
5. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с.
6. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. (С.80-109).
7. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с.

Додаткова література

1. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. (С. 28-41).
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. (С.50-258).
3. Калошина И.П. Психология творческой деятельности: учеб. Пособие для студентов вузов / И.П.Калошина. – 3-е изд., доп. – М.: ЮНИТА-ДАНА, 2015. - 671 с.
4. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир: Вид-во ЖДУ ым. Ї.Франка, 2008 – 316 с. (С. 32-41, 205-230).
5. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: навчальний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – 144 с.
6. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчих здібностей у наслідувальній діяльності: навчальний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – 128 с.
7. Роменець В.А. Психологія творчості. – К.: Видавництво "Вища школа". – 1971.
8. Таллибулина М.Т. Психологические исследования одаренности: сборник статей / М.Т.Таллибулина. – М. ; Берлин : Директ-Медна, 2016. – 235 с.

Інтернет-ресурси

1. Актуальні проблеми психології, Том 12 «Психологія творчості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-12/vipusk-23-2017-ua>
2. Актуальні проблеми психології, Том 6 «Психологія обдарованості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-6>
3. Електронні підручники по психології творчості // <http://bookash.pro/ru/t/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F+%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/>
4. Електронні підручники по психології творчості // <https://mybook.ru/tags/psihologiya-tvorchestva/>
5. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. // <http://www.klex.ru/byx>
6. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. <http://eprints.zu.edu.ua/2799/1/monographiya.pdf>
7. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. // <http://www.klex.ru/9p8>
8. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. // <http://194.44.152.155/elib/local/sk758535.pdf>
9. Музика О.Л., Никончук Н.О. Розвиток здібностей молодших школярів засобами усної народної творчості: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Олександр Музика, Наталія Никончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 200 с. // http://lib.iitta.gov.ua/704520/1/Muzyka_O_L_RZSUNT.pdf
10. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/8519/>
11. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с. <http://lib.iitta.gov.ua/9932/1/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A2015.pdf>
12. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/9932/>
13. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. // http://maup-sevastopol.narod.ru/e_katalog/p08_52.pdf
14. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/708203/>

Контрольні питання і завдання

1. Опишіть особливості прояву творчості дітей раннього віку.
2. Проаналізуйте особливості творчої діяльності дошкільнят.
3. Які особливості має творча діяльність молодших школярів?
4. Яку специфіку має творчість у підлітковому віці?
5. Які особливості творчої діяльності юнаків?
6. Проаналізуйте особливості творчої діяльності у віці молодості.

7. Яка специфіка творчої діяльності зрілої особистості?
8. Чи є творчість у літніх людей?
9. Зробіть порівняльний аналіз творчості дитини і дорослого.

Практичне заняття №2 НАВЧАННЯ ТВОРЧОСТІ

Мета: ознайомити студентів з методами та техніками навчання (стимулювання) творчості та особливостями розвитку творчих умінь особистості в різних видах діяльності.

Професійна спрямованість: удосконалювати вміння порівняльного аналізу, розвивати критичне мислення, розширювати психологічний кругозір

План:

1. Сутність розвитку.
2. Умови розвитку творчості у процесі навчання.
3. Вплив освітнього середовища на розвиток здібностей і творчої діяльності особистості.
4. Програми розвитку творчих здібностей та творчої особистості.
 - Програма розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки» О.Л.Музики.
 - Методика КАРУС В.О.Моляко.
 - Інші програми
5. Методи та техніки навчання творчості: загальна характеристика, критерії класифікації.
 - Метод проб і помилок.
 - Евристичний діалог Сократа і Платона.
 - «Мозковий штурм» А.Ф. Осборна.
 - Метод «синектики» У. Гордона.
 - Метод «гірлянд асоціацій».
 - Метод фокальних об'єктів (МФО) Ф.Кунце.
 - Метод морфологічного аналізу та синтезу Ф.Цвіккі.
 - Метод семикратного пошуку Г.Я.Буша.

Основні поняття	<i>розвиток, програми розвитку творчих здібностей та обдарованості, методи та техніки навчання творчості</i>
Законспектувати	<p>Описати 2 методи або техніки навчання творчості, які представлені у плані заняття</p> <p style="text-align: center;">Схема опису</p> <ul style="list-style-type: none"> – назва методу або техніки; – автор методу або техніки; – де, коли і як був розроблений метод (техніка); – для якої вікової категорії можна пропонувати метод (техніка); – у яких сферах можна застосовувати метод (техніку); – сутнісні характеристики методу (техніки); – алгоритм використання методу (техніки). <p>Для виконання завдання можна використовувати літературу, запропоновану до практичного заняття, а також психологічні словники.</p>

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	2,5 години
▪ описати методи (техніки) навчання творчості	1,5 години
▪ опрацювати основні поняття	

Оцінювання

▪ тести або самостійна робота	1 оцінка
▪ усна відповідь на питання	1 оцінка

Література

Основна література

1. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. (С. 203-215).
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. (С.29-31, 181-183).
3. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. (С. 269-300, 386-437).
4. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с.
5. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с.
6. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. (С.122-155).
7. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с.

Додаткова література

1. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. (С. 216-281).
2. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. (С. 288-303).
3. Калошина И.П. Психология творческой деятельности: учеб. Пособие для студентов вузов / И.П.Калошина. – 3-е изд., доп. – М.: ЮНИТА-ДАНА, 2015. - 671 с.
4. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир: Вид-во ЖДУ ым. Ї.Франка, 2008 – 316 с. (С. 230-252).
5. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с. (С. 54-67).
6. Таллибулина М.Т. Психологические исследования одаренности: сборник статей / М.Т.Таллибулина. – М. ; Берлин : Директ-Медна, 2016. – 235 с.
7. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Полтава., – 2014. – 181 с. (С. 82-119).

Інтернет-ресурси

1. Актуальні проблеми психології, Том 12 «Психологія творчості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-12/vipusk-23-2017-ua>
2. Актуальні проблеми психології, Том 6 «Психологія обдарованості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-6>
3. Електронні підручники по психології творчості // <http://bookash.pro/ru/t/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE>

[%D0%B3%D0%B8%D1%8F+%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/](#)

4. Електронні підручники по психології творчості // <https://mybook.ru/tags/psihologiya-tvorchestva/>
5. Ермолаєва – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. // <http://www.klex.ru/byx>
6. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. <http://eprints.zu.edu.ua/2799/1/monographiya.pdf>
7. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. // <http://www.klex.ru/9p8>
8. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с. // <http://www.klex.ru/c4r>
9. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. // <http://194.44.152.155/elib/local/sk758535.pdf>
10. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/8519/>
11. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с. <http://lib.iitta.gov.ua/9932/1/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A2015.pdf>
12. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/9932/>
13. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с. // http://maup-sevastopol.narod.ru/e_katalog/p08_52.pdf
14. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/708203/>
15. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Полтава., – 2014. – 181 с. // <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/5570>

Контрольні питання і завдання

1. Що таке «розвиток»?
2. За яких умов в навчанні буде розвиватися творчість?
3. Як освітнє середовище впливає на розвиток здібностей і творчої діяльності особистості?
4. Дайте характеристику відомих Вам програм розвитку здібностей і творчості – програми КАРУС В.О.Моляко, програми «Три кроки» О.Л.Музики та інших.
5. Опишіть відомі Вам методи та техніки навчання творчості. Зазначте їх сильні та слабкі сторони.

ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ ОСОБИСТОСТІ. КРЕАТИВНІСТЬ

Мета: сформувати уявлення про креативність, ознайомити з основними концепціями креативності.

Професійна спрямованість: розвивати понятійне мислення, удосконалювати вміння здійснювати аналіз, систематизацію та узагальнення теоретичного матеріалу.

1. Поняття про креативність у психології.
2. Основні концепції креативності:
 - Концепція креативності Дж. Гілфорда та Е.П.Торренса.
 - Концепція М.Воллаха і Н.Когана.
 - Концепція С.Медніка.
 - «Теорія інвестування» Р.Стернберга
 - Підхід В.М.Дружиніна та Н.В.Хазратової.
3. Види (типи) креативності.
4. Взаємозв'язок креативності, інтелекту та науковості.
5. Вікові та гендерні особливості креативності.

Основні поняття	<i>творчість, креативність, інтелект, наукованість</i>
------------------------	--

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	3 години
▪ опрацювати основні поняття	1 година

Оцінювання

▪ перевірка рівня засвоєння знань на індивідуальній консультації у викладача	1 оцінка
--	----------

Основна література

1. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер, 2002. – 368 с. (С. 156-242).
2. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. (С. 156-231).
3. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. (С. 8-33).
4. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Полтава., – 2014. – 181 с. (С. 7-25).

Додаткова література

1. Калошина И.П. Психология творческой деятельности: учеб. Пособие для студентов вузов / И.П.Калошина. – 3-е изд., доп. – М.: ЮНИТА-ДАНА, 2015. - 671 с.
2. Панова Е.С. Развитие креативного мышления: от проблемы к инновационному решению. 10 первых шагов изобретателя : монография / Е.С. Панова. –М.-Берлин : Директ-Медна, 2016. – 197 с.

3. Таллибулина М.Т. Психологические исследования одаренности: сборник статей / М.Т.Таллибулина. – М. ; Берлин : Директ-Медна, 2016. – 235 с.

Інтернет-ресурси

1. Актуальні проблеми психології, Том 12 «Психологія творчості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-12/vipusk-23-2017-ua>
2. Актуальні проблеми психології, Том 6 «Психологія обдарованості», архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-6>
3. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер. - 2002. – 368 с. // <http://www.klex.ru/o5f>
4. Електронні підручники по психології творчості // <http://bookash.pro/ru/t/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F+%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/>
5. Електронні підручники по психології творчості // <https://mybook.ru/tags/psihologiya-tvorchestva/>
6. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. // <http://www.klex.ru/9p8>
7. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. // <http://194.44.152.155/elib/local/sk758535.pdf>
8. Панова Е.С. Развити креативного мышления: от проблемы к инновационному решению. 10 первых шагов изобретателя : монография / Е.С. Панова. –М.-Берлин : Директ-Медна, 2016. – 197 с. // <http://profil.ranepa.ru/docs/pubs/p785/5707cd82c69ab.pdf>
9. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Полтава., – 2014. – 181 с. // <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/5570>

Контрольні питання і завдання

1. Дайте визначення поняття «креативність».
2. Опишіть концепцію креативності Дж. Гілфорда та Е.П.Торренса.
3. Дайте характеристику концепції креативності М.Воллаха і Н.Когана.
4. Проаналізуйте концепцію креативності С.Медніка.
5. Опишіть підхід В.М.Дружиніна та Н.В.Хазратової до вивчення творчості.
6. Які Вам відомі види (типи) креативності?
7. Як взаємопов'язані креативність, інтелект та научуваність?
8. Проаналізуйте вікові особливості прояву креативності.
9. Опишіть гендерні особливості прояву креативності.

ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЯ 1.

В межах Модуля 1. студенти мають виконати такі завдання:

- ознайомитися з основними поняттями;
- опрацювати теоретичні питання;
- виконати професійно-орієнтоване завдання

Основні поняття

- *вік*
- *геній*
- *здібності*
- *інсайт*
- *інтелект*
- *інтуїція*
- *креативність*
- *методи та техніки навчання творчості*
- *научуваність*
- *обдарованість*
- *програми розвитку творчих здібностей та обдарованості*
- *розвиток*
- *сензитивність вікового періоду*
- *стратегії творчої діяльності*
- *тактики творчої діяльності*
- *талант*
- *творча діяльність*
- *творча унікальність особистості*
- *творчий процес*
- *творчі здібності*
- *творчість*
- *уява*
- *фантазія*
- *цикли творчого процесу*

Теоретичні питання

1. Поняття про творчість.
2. Категоріальний апарат психології творчості (здібності, обдарованість, творчість, інтелект, креативність, творчі здібності).
3. Загальна характеристика теорій (концепцій) творчої діяльності.
4. Теорія творчої діяльності В.М.Вільчека.
5. Теорія творчої діяльності В.М.Пушкіна.
6. Теорія творчої діяльності Я.О. Пономарьова.
7. Вчинковий підхід В.А.Роменця у контексті проблеми творчості особистості.
8. Структура системи творчої діяльності (творча особистість; процес творчої діяльності; продукт творчої діяльності; творче середовище).
9. Види творчої діяльності.
10. Структура творчого процесу. Свідомі і несвідомі компоненти у структурі творчої діяльності.
11. Інтуїція та інсайт у творчості.
12. Рівні творчого процесу.
13. Етапи творчого процесу.
14. Цикли творчого процесу.
15. Стратегії та тактики творчої діяльності.
16. Продукти творчості.
17. Уява та фантазія в творчості.
18. Поняття особистості у психології. Якості творчої особистості.
19. Творчий потенціал особистості.
20. Мотивація творчої діяльності.
21. Творчі люди як особистісний тип.
22. Творча унікальність особистості.
23. Особливості творчої діяльності особистості у різні вікові періоди.
24. Специфіка прояву творчості у дитячому віці (ранньому, дошкільному та молодшому шкільному).

25. Творчість у підлітковому віці.
26. Особливості творчості юнаків.
27. Творчість у віці молодості.
28. Особливості творчості зрілої особистості.
29. Творча діяльність літніх людей.
30. Сутність розвитку. Умови розвитку творчості у процесі начання.
31. Вплив освітнього середовища на розвиток здібностей і творчої діяльності особистості.
32. Загальна характеристика програм розвитку творчих здібностей та творчої особистості.
33. Програма розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки» О.Л.Музики.
34. Методика КАРУС В.О.Моляко.
35. Методи та техніки начання творчості: загальна характеристика, критерії класифікації.
36. Метод проб і помилок.
37. Евристичний діалог Сократа і Платона.
38. «Мозковий штурм» А.Ф. Осборна.
39. Метод «синектики» У. Гордона.
40. Метод «гірлянд асоціацій».
41. Метод фокальних об'єктів (МФО) Ф.Кунце.
42. Метод морфологічного аналізу та синтезу Ф.Цвіккі.
43. Метод семикратного пошуку Г.Я.Буша.
44. Поняття про креативність у психології.
45. Концепція креативності Дж. Гілфорда та Е.П.Торренса.
46. Концепція креативності М.Воллаха і Н.Когана.
47. Концепція креативності С.Медніка.
48. «Теорія інвестування» Р.Стернберга
49. Підхід В.М.Дружиніна та Н.В.Хазратової до вивчення креативності.
50. Види (типи) креативності.
51. Взаємозв'язок креативності, інтелекту та наукованості.
52. Вікові та гендерні особливості креативності.

Професійно-орієнтоване завдання до модуля 1.

Перегляньте збірки наукових праць та періодичні видання з психології за останні 5 років (з 2013 по 2018 рік) та **підготуйте аналіз одного емпіричного дослідження в галузі психології творчості.**

Схема аналізу

1. Вкажіть вихідне джерело та додаткові джерела, в яких представлений опис дослідження.
2. Вкажіть автора (авторів) дослідження.
3. Зазначте назву дослідження.
4. Зазначте рік проведення дослідження.
5. Вкажіть методи дослідження.
6. Надайте повну інформацію про досліджуваних (кількість осіб, вік, стать, соціальний статус тощо).
7. Детально опишіть процедуру дослідження.
8. Детально опишіть умови проведення дослідження.
9. Вкажіть необхідні інструменти та матеріали для проведення дослідження.
10. Вкажіть тривалість дослідження.
11. Опишіть основні результати дослідження.
12. Змодельуйте, які ще дослідження у галузі психології можна провести з опорою на дослідження, яке Ви аналізуєте. Вкажіть, в чому ці дослідження будуть схожі, і чим саме вони будуть відрізнятися.

МОДУЛЬ 2.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього годин	У тому числі					Всього годин	У тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	інд. робота	сам. робота		лекції	практичні	лабораторні	інд. робота	сам. робота
Модуль 2. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ У НАСЛІДУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ												
Змістовий модуль 3. Наслідування як механізм розвитку творчих здібностей												
Тема 7. Наслідування в розвитку творчих здібностей	3	2				1	4	2			2	
• Проблема наслідування у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників	6		2			4	4				4	
Тема 8. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей у наслідуванні	3	2				1	4				4	
Тема 9. Розвиток творчих здібностей у наслідуванні	6		2			4	6		2		4	
Разом за змістовим модулем 3	18	4	4			10	18	2	2		14	
Змістовий модуль 4. Ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей												
Тема 10. Ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей у процесі наслідування	6		2			4	6		2		4	
• Експериментальні методи дослідження розвитку творчих здібностей у наслідувальній діяльності (тема на самостійне опрацювання)	4					4	4				4	
• Виконання ІНДЗ	2					2	2				2	
Разом за змістовим модулем 4	12		2			10	12		2		10	
Разом за модулем 2	30	4	6			20	30	2	4		24	

УМОВИ ОТРИМАННЯ ОЦІНКИ ЗА МОДУЛЬ 2.

Оцінка за Модуль 2. виставляється на основі оцінок, які студенти отримали на заняттях.

Кількість оцінюваних занять у модулі: 3 (3 практичні заняття).

Мінімальна кількість обов'язкових оцінок – 4 (із 8 можливих):

- 1 оцінка із 3 можливих за усні відповіді на практичних заняттях;
- 1 оцінка із 3 можливих за тести або самостійну роботу на практичних заняттях;
- 1 оцінка за виконання ПОЗ;
- 1 оцінка за складання теми, що виноситься на самостійне опрацювання.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема 7. НАСЛІДУВАННЯ В РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Мета: ознайомити студентів з ознаками, видами та формами наслідування, сформулювати у студентів уявлення про наслідування як механізм розвитку творчих здібностей

Професійна спрямованість: розвивати понятійне мислення, розширити психологічний кругозір.

План:

1. Загальне поняття про наслідування у психології.
2. Взаємозв'язок творчості та наслідування на початкових етапах розвитку творчості.
3. Наслідування як умова розвитку творчих здібностей.
4. Наслідування як початковий етап розвитку творчості та творчих здібностей.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Особистісний фактор наслідування у розвитку творчих здібностей

Основні поняття	<i>наслідування, наслідувальна діяльність, поелементне (покрокове) наслідування, повне наслідування (наслідування в усьому), часткове наслідування, «некритичне» наслідування, «вибіркове» наслідування.</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Запорожец А.В. Избранные психологические труды: В 2-х т. – Т.П. – М.: Педагогика, 1986. – 296 с.
2. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчих здібностей у наслідувальній діяльності: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – С. 26-38.
3. Обухова Л.Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. – М.: Тривола, 1998. – 352 с. (С.317-327)

Додаткова література

1. Бандура А. Теория социального научения: Пер. с англ. – СПб.: Евразия, 2000. – 320 с.
2. Лозоцева В.Н. Сверстник как образец для подростка // Вопр. психол. – 1977. – №2. – С. 131-134.
3. Пантина Н.С. Исходные элементы психических структур в раннем детстве // Вопр. психол. – 1993. – №1. – С. 32-38.
4. Роджер Р. Хок 40 исследований, которые потрясли психологию. Секреты выдающихся экспериментов. – СПб.: «прайм-ЕВРОЗНАК», 2003. – 416 с.
5. Соболева М.В. Имитационное поведение в раннем онтогенезе: опыт исследования // Вопр. психол. – 1995. – №4. – С. 108-115.
6. Субботский Е.В. Генезис личностного поведения у дошкольников и стиль общения // Вопр. психол. – 1981. – №2. – С. 68-78.
7. Субботский Е.В. Некоторые особенности отношения ребенка к партнеру при выполнении программ поведения // Вопр. психол. – 1974. – №5. – С. 156-162.
8. Субботский Е.В. Подражание и независимое поведение дошкольников // Популярная психология для родителей / Под ред. А.А. Бодалева. – М.: Педагогика, 1988. – С. 105-110.

Інтернет-ресурси

1. Музика О.Л. Електронні статті по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості
http://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E_==041B=2E=3A=3A.html
2. Портницька Н.Ф. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості та наслідування
http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041F==043E==0440==0442==043D==0438==0446==044C==043A==0430=3A==041D=2E_==0424=2E=3A=3A.html

Контрольні питання і завдання

1. Розкрийте зміст поняття «наслідування» у широкому та вузькому значенні.
2. Виділіть та охарактеризуйте основні ознаки наслідування.
3. Дайте класифікацію видів та форм наслідування.
4. У чому суть наслідувальної діяльності як специфічної активності на оволодіння новою діяльністю?
5. Опишіть особливості взаємозв'язку наслідування та творчості в дитячому віці.
6. Чи можна розглядати наслідування як початковий етап розвитку творчості та творчих здібностей?

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема 7. ІНВЕНЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У НАСЛІДУВАННІ

Мета: ознайомити студентів із загальною моделлю початку розвитку творчих здібностей та обдарованості та моделлю наслідування як механізму розвитку творчих здібностей у дошкільному віці.

Професійна спрямованість: удосконалювати вміння порівняльного аналізу та узагальнення, розвивати критичне мислення, розширювати психологічний кругозір.

План:

1. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей та обдарованості
2. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей у наслідувальній діяльності дошкільників

Основні поняття	<i>імітація, інвенція, рівні наслідування, синкретичне наслідування, вибіркове наслідування, інвенційно-творче наслідування.</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчої спрямованості особистості в дошкільному віці // Обдарована дитина. – 2007. – №7. – С. 50-55.
2. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчих здібностей у наслідувальній діяльності: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – С. 38-51.
3. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчих здібностей у наслідувальній діяльності: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – С. 38-72, 77-79.
4. Портницька Н.Ф. Експериментальне дослідження особливостей наслідування в процесі продуктивної творчої діяльності дошкільників // Педагогіка та психологія професійної освіти // Науково-методичний журнал. – 2005. – №6. – С. 156-163.

Додаткова література

1. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2006. – 272 с.
2. Данилова Е.Е. Наблюдение и беседа в работе психолога // Психологическое обследование детей дошкольного - младшего школьного возраста: Тексты и метод. пособ. / Ред.-сост. Г.В. Бурменская. – М.: УМК: «Психология», 2003. – С. 178-190.
3. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
4. Моляко В.А. Психология конструкторской деятельности. – М.: Машиностроение, 1983. – 134 с.

Інтернет-ресурси

1. Музика О.Л. Електронні статті по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості
http://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E_==041B=2E=3A=3A.html
2. Портницька Н.Ф. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості та наслідування
http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041F==043E==0440==0442==043D==0438==0446==044C==043A==0430=3A==041D=2E_==0424=2E=3A=3A.html

Контрольні питання і завдання

1. Охарактеризуйте загальну модель початку розвитку творчих здібностей та обдарованості.
2. Як традиційно розглядають у психології поняття «творчість» і «наслідування»?
3. Дайте визначення поняття «інвенції».
4. Розкрийте зміст поняття «інвенційно-творче наслідування».
5. У чому суть інвенційної моделі розвитку творчих здібностей у наслідуванні?

ПРАКТИЧНИЙ КУРС

Практичне заняття №3.

ПРОБЛЕМА НАСЛІДУВАННЯ У РОБОТАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДНИКІВ

Мета: ознайомити студентів з основними методами та результатами вивчення наслідувальної діяльності у вітчизняній та зарубіжній психології.

Професійна спрямованість: удосконалювати вміння здійснювати аналіз, синтез та узагальнення інформації, розширювати психологічний кругозір.

План:

1. Спостереження як метод фіксації наслідувальних дій у віці немовляти та ранньому віці (Н.С. Пантіна, М.В. Соболева).
2. Експериментальні методи вивчення наслідувальних дій у дошкільному віці (О.В. Запорожець, Є. В. Субботський).
3. Експериментальне вивчення наслідування як засобу засвоєння абстрактних понять старшими дошкільниками (Л.П. Обухова, І.В. Шаповаленко).
4. Експеримент у вивченні наслідування як засобу засвоєння способів поведінки (А. Бандура).

Основні поняття	наслідування, імітація, моделювання, спостереження, пасивна діяльність, наслідувальна діяльність, незалежна поведінка, некритичне наслідування
------------------------	--

Законспектувати	<ul style="list-style-type: none"> Бандура А. Наблюдать агрессию, проявлять агрессию // Роджер Р. Хок 40 исследований, которые потрясли психологию. Секреты выдающихся экспериментов. – СПб.: «прайм-ЕВРОЗНАК», 2003. – 416 с.
------------------------	---

Повідомлення	<ul style="list-style-type: none"> Основні тенденції вивчення наслідування в сучасній психології
---------------------	---

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	3 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 години
▪ законспектувати статтю	0,5 години

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання або повідомлення	1 оцінка
▪ тест або самостійна робота	1 оцінка

Література

Основна література

- Обухова Л.Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. – М.: Тривола, 1998. – 352 с. (С.317-327)
- Запорожец А.В. Избранные психологические труды: В 2-х т. – Т.П. – М.: Педагогика, 1986. – 296 с.

Додаткова література

- Бандура А. Теория социального научения: Пер. с англ. – СПб.: Евразия, 2000. – 320 с.
- Роджер Р. Хок 40 исследований, которые потрясли психологию. Секреты выдающихся экспериментов. – СПб.: «прайм-ЕВРОЗНАК», 2003. – 416 с.
- Субботский Е.В. Подражание и независимое поведение дошкольников // Популярная психология для родителей / Под ред. А.А. Бодалева. – М.: Педагогика, 1988. – С. 105-110.
- Лозоцева В.Н. Сверстник как образец для подростка // Вопр. психол. – 1977. – №2. – С. 131-134.
- Пантина Н.С. Исходные элементы психических структур в раннем детстве // Вопр. психол. – 1993. – №1. – С. 32-38.
- Соболева М.В. Имитационное поведение в раннем онтогенезе: опыт исследования // Вопр. психол. – 1995. – №4. – С. 108-115.
- Субботский Е.В. Некоторые особенности отношения ребенка к партнеру при выполнении программ поведения // Вопр. психол. – 1974. – №5. – С. 156-162.
- Субботский Е.В. Генезис личностного поведения у дошкольников и стиль общения // Вопр. психол. – 1981. – №2. – С. 68-78.

Інтернет-ресурси

1. Музика О.Л. Електронні статті по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості
http://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E_==041B=2E=3A=3A.html
2. Портницька Н.Ф. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості та наслідування
http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041F==043E==0440==0442==043D==0438==0446==044C==043A==0430=3A==041D=2E_==0424=2E=3A=3A.html

Контрольні питання і завдання

1. Опишіть особливості застосування методу спостереження для вивчення наслідувальних дій дітей у віці немовляти та в ранньому віці.
2. Проаналізуйте структуру та результати експериментальних досліджень наслідувальних дій дошкільнят О.В.Запорожця, Є.В.Субботського.
3. Опишіть структуру та результати експериментального дослідження наслідування як заобу засвоєння абстрактних понять старшими дошкільниками Л.П.Обухової, І.В.Шаповаленко.
4. Дайте оцінку експерименту на вивчення наслідування як засобу засвоєння способів поведінки А.Бандури.

Практичне заняття №4.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У НАСЛІДУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: сформувати у студентів уявлення про основні етапи виникнення творчості у наслідуванні, ознайомити з основними видами інвенційних дій та стратегіальними тенденціями творчості дошкільників у продуктивній діяльності.

Професійна спрямованість: формувати понятійне мислення, удосконалювати вміння здійснювати аналіз, синтез та узагальнення інформації.

План:

1. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей у наслідуванні.
2. Етапи виникнення творчості у наслідуванні.
3. Етапи проведення дослідження розвитку творчих здібностей у процесі наслідування.
4. Використання методу експертних оцінок для визначення стратегіальних тенденцій наслідування та творчості дошкільників.
5. Основні види інвенційних дій у продуктивній діяльності дошкільників.
6. Стратегіальні тенденції творчості у продуктивній діяльності.

Основні поняття	<i>вибіркове наслідування, інвенційні-творче наслідування, наслідувальні дії, творчі дії, інвенції, випадкові інвенції, цілеспрямовані інвенції, беззмістовні (непродуктивні) інвенції, доцільні (продуктивні) інвенції, інвенційні дії модифікації, інвенційні дії трансформації, інвенційні дії відтворення минулого досвіду, стратегіальні тенденції наслідування та творчості, тенденція копіювання, тенденція відмови від діяльності, тенденція фіксації на одній діяльності, тенденція творчих домагань, компілятивно-творча тенденція, інвенційно-творча тенденція.</i>
------------------------	--

Законспектувати	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Моляко В.О.</i> Стратегії творчої діяльності // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир, 2006. – С. 24-27. • <i>Музика О.Л., Портницька Н.Ф.</i> Розвиток творчої спрямованості особистості в дошкільному віці // Обдарована дитина. – 2007. – №7. – С. 50-55.
-----------------	---

Завдання для самостійної роботи

■ опрацювати питання	2 години
■ опрацювати основні поняття	1 година
■ законспектувати статтю	1 година

Оцінювання

■ усна відповідь на питання	1 оцінка
■ тест або самостійна робота	1 оцінка

Література

Основна література

1. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчих здібностей у наслідувальній діяльності: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – С. 38-72, 77-79.
2. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчої спрямованості особистості в дошкільному віці // Обдарована дитина. – 2007. – №7. – С. 50-55.
3. Портницька Н.Ф. Експериментальне дослідження особливостей наслідування в процесі продуктивної творчої діяльності дошкільників // Педагогіка та психологія професійної освіти // Науково-методичний журнал. – 2005. – №6. – С. 156-163.

Додаткова література

1. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2006. – 272 с.
2. Данилова Е.Е. Наблюдение и беседа в работе психолога // Психологическое обследование детей дошкольного - младшего школьного возраста: Тексты и метод. пособ. / Ред.-сост. Г.В. Бурменская. – М.: УМК: «Психология», 2003. – С. 178-190.
3. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
4. Моляко В.А. Психология конструкторской деятельности. – М.: Машиностроение, 1983. – 134 с.

Інтернет-ресурси

1. Музика О.Л. Електронні статті по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості
<http://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E==041B=2E=3A=3A.html>
2. Портницька Н.Ф. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості та наслідування
<http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041F==043E==0440==0442==043D==0438==0446==044C==043A==0430=3A==041D=2E==0424=2E=3A=3A.html>

Контрольні питання і завдання

1. Опишіть структуру інвенційної моделі розвитку творчих здібностей у наслідуванні.
2. Дайте стислу характеристику основних етапів виникнення творчості у наслідуванні.
3. Опишіть основні види інвенційних дій у продуктивній діяльності дошкільників.

4. Який дослідник виокремив і описав стратегії творчості?
5. Які стратегіальні тенденції наслідування та творчості Вам відомі?
6. Дайте стисло характеристику стратегіальних тенденцій творчості дітей у продуктивній діяльності.

Практичне заняття №5.

ЦІННІСНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Мета: сформувати у студентів уявлення про ціннісну підтримку розвитку творчих здібностей дітей, ознайомити студентів з особливостями застосування МВДЗ для дослідження релаксії здібностей дошкільнят.

Професійна спрямованість: формувати вміння планувати та проводити емпіричне дослідження рефлексії здібностей дошкільнят, робити кількісний та якісний аналіз отриманих даних.

План:

1. Поняття ціннісної підтримки у психології.
2. Основні напрямки ціннісної підтримки розвитку творчих здібностей у наслідувальній діяльності.
3. Поняття рефлексії та її роль у розвитку здібностей.
4. Дослідження рефлексії здібностей за методикою вивчення динаміки здібностей (МВДЗ).
5. Особливості проведення кількісного аналізу отриманих результатів.
6. Особливості проведення якісного аналізу отриманих результатів.

Практична частина (виконання професійно-орієнтованого завдання):

1. Ознайомлення з ПОЗ. (студенти для індивідуальної роботи обирають одне завдань, яке пропонує викладач до модуля 2).
2. Первинний аналіз проблеми:
 - категоріально-термінологічне довизначення проблеми, з якою звернулися до психолога;
 - формулювання реалістичних очікувань у людини, яка звернулася за допомогою та визначення напрямків роботи практичного психолога.
3. Планово-підготовчий етап:
 - аналіз власного досвіду виконання подібних завдань при вивченні навчальних дисциплін та проходженні практик;
 - підбір і аналіз літератури та формулювання припущень про причини виникнення проблеми;
 - консультація з фахівцями.
 - складання розгорнутого плану виконання завдання, підбір методів та аналіз ресурсів;
 - передбачення проблемних моментів;
 - підготовка матеріалів, необхідних для виконання завдання.
4. Етап практичної роботи:
 - збір емпіричних даних;
 - аналіз та інтерпретація отриманих даних;
 - надання психологічної допомоги.
5. Звітно-підсумковий етап:
 - представлення результатів людині, яка звернулася із запитом.
6. Етап самоаналізу, групової рефлексії та саморозвитку.

Основні поняття	<i>рефлексія, структурно-функціональна модель розвитку здібностей, діяльнісний компонент здібностей, операційно-когнітивний компонент здібностей, референтний компонент здібностей, особистісний компоненти здібностей, методика вивчення динаміки здібностей (МВДЗ), ціннісна підтримка.</i>
------------------------	---

Законспектувати	<i>Музика О.Л. Рефлексія і динаміка розвитку здібностей: підходи до побудови методики дослідження // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир, 2006. – С. 50-54.</i>
------------------------	--

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	2 години
▪ опрацювати основні поняття	1 година
▪ законспектувати статтю	1 година
▪ виконати ІНДЗ (ПОЗ)	2 години

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест або самостійна робота	1 оцінка
▪ звіт за результатами ІНДЗ (ПОЗ)	1 оцінка

Література

Основна література

1. Музика О.Л. Ціннісна регуляція та ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей (теоретична модель і принципи побудови методики) // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир, 2006. – С. 170-183.
2. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Психологія творчості» / О. Л. Музика // Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 521 – 541.
3. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчих здібностей у наслідувальній діяльності: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – С. 73-91.

Додаткова література

1. Музика О.Л. Програма ціннісної підтримки розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки». – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 34 с.
2. Портницька Н.Ф. Від наслідування до творчості // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир, 2006. – С. 54-75.
3. Портницька Н.Ф. Ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей дошкільників: соціально-психологічні аспекти // Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованих дошкільників», 11-12 квітня 2013 р., м. Алушка, АР Крим. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2013. – С. 268-271.

Інтернет-ресурси

1. Музика О.Л. Електронні статті по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості
<http://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E==041B=2E=3A=3A.html>
2. Музика О.Л. Розвиток здібностей молодших школярів засобами усної народної творчості: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Музика О.Л., Никончук Н.О. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – С. 57-61.
http://lib.iitta.gov.ua/704520/1/Muzyka_O_L_RZSUNT.pdf
3. Портницька Н.Ф. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості та наслідування
<http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041F==043E==0440==0442==043D==0438==0446==044C==043A==0430=3A==041D=2E==0424=2E=3A=3A.html>

Контрольні питання і завдання

1. Що таке «рефлексія»?
2. Які складові має структурно-функціональна модель розвитку здібностей?
3. Які діагностичні можливості та обмеження має методика МВДЗ?
4. Які аспекти розвитку здібностей та творчості особистості дозволяє вивчити методика МВДЗ?
5. Які особливості проведення кількісного аналізу за методикою МВДЗ Вам відомі?
6. Які аспекти варто враховувати при проведенні якісного аналізу отриманих результатів за методикою МВДЗ?
7. Що таке «ціннісна підтримка»?
8. На що має бути зорієнтована ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей у дошкільному віці?

Тема для самостійного опрацювання

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У НАСЛІДУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: ознайомити студентів зі структурою та результатами експериментальних досліджень наслідування та креативності у ранньому, дошкільному та молодшому шкільному віці.

Професійна спрямованість: удосконалювати вміння здійснювати аналіз, систематизацію та узагальнення теоретичного матеріалу.

1. Наслідування як умова розвитку творчості дошкільників (дослідження Н.В.Хазратової).
2. Наслідування як початковий етап розвитку творчості в різні періоди дитинства:
 - ранній вік (дослідження Л.М.Галігузової);
 - дошкільний вік (дослідження В.Є.Субботського);
 - молодший шкільний вік (дослідження О.Г.Ковальова, Г.В.Ожиганової).
3. Експериментальне вивчення наслідування як механізму виникнення творчості у продуктивній діяльності дошкільників.

Основні поняття	<i>креативність, креативно збагачене середовище, зразки для наслідування.</i>
------------------------	---

Завдання для самостійної роботи

■ опрацювати питання	3 години
■ опрацювати основні поняття	1 година

Оцінювання

■ перевірка рівня засвоєння знань на індивідуальній консультації у викладача	1 оцінка
--	----------

Література

Основна література

1. Галигузова Л.Н. Творческое проявление в игре детей раннего возраста // Вопр. психол. – 1993. – №2. – С. 17-26.
2. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 368 с.
3. Ковалев А.Г. О стадиях подражательной деятельности ребенка // Вопросы психологии личности. Сборник статей / Под ред. Е.И. Игнатъева. – Гос.уч.-пед. Из-во Мн-ва просвещения РСФСР. – М., 1960. – С. 146-159.
4. Ожиганова Г.В. Диагностика и формирование креативности у детей в процессе учебной деятельности // Психол. журн. – 2001. – Т. 22. – № 2. – С. 75-85.
5. Портницька Н.Ф. Експериментальне дослідження особливостей наслідування в процесі продуктивної творчої діяльності дошкільників // Педагогіка та психологія професійної освіти // Науково-методичний журнал. – 2005. – № 6. – С. 156-163.
6. Субботский Е.В. Генезис личностного поведения у дошкольников и стиль общения // Вопр. психол. – 1981. – №2. – С. 68-78.
7. Субботский Е.В. Некоторые особенности отношения ребенка к партнеру при выполнении программ поведения // Вопр. психол. – 1974. – №5. – С. 156-162.
8. Субботский Е.В. Подражание и независимое поведение дошкольников // Популярная психология для родителей / Под. ред. А.А.Бодалева. – М.: Педагогика, 1988. – С. 105-110.

Інтернет-ресурси

1. Музика О.Л. Електронні статті по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості
<http://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E ==041B=2E=3A=3A.html>
2. Портницька Н.Ф. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості та наслідування
<http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041F==043E==0440==0442==043D==0438==0446==044C==043A==0430=3A==041D=2E ==0424=2E=3A=3A.html>

Контрольні питання і завдання

1. Опишіть структуру та результати експериментального дослідження наслідування і творчості Н.В.Хазратової.
2. Проаналізуйте структуру та результати дослідження творчості в ігровій діяльності Л.М.Галігузової.
3. Опишіть експериментальні дослідження наслідування В.Є.Субботського.
4. Дайте характеристику дослідження наслідувальної діяльності О.Г. Ковальова.
5. Опишіть структуру та результати дослідження креативності дітей в учіннєвій діяльності Г.В.Ожиганової.
6. Проаналізуйте структуру та результати експериментальних досліджень наслідування у продуктивній діяльності Н.Ф.Портницької.

ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЯ 2.

В межах Модуля 2. студенти мають виконати такі завдання:

- ознайомитися з основними поняттями;
- опрацювати теоретичні питання;
- виконати професійно-орієнтоване завдання

Основні поняття

- *беззмістовні (непродуктивні) інвенції*
- *вибіркове наслідування*
- *випадкові інвенції*
- *діяльнісний компонент здібностей*
- *доцільні (продуктивні) інвенції*
- *зразки для наслідування*
- *імітація*
- *інвенції*
- *інвенційні дії відтворення минулого досвіду*
- *інвенційні дії модифікації*
- *інвенційні дії трансформації*
- *інвенційно-творче наслідування*
- *інвенційно-творча тенденція*
- *інвенційно-творче наслідування*
- *комплікативно-творча тенденція*
- *креативність*
- *креативно збагачене середовище*
- *методика вивчення динаміки здібностей (МВДЗ)*
- *моделювання*
- *наслідувальна діяльність*
- *наслідувальні дії*
- *наслідування*
- *незалежна поведінка*
- *некритичне наслідування*
- *операційно-когнітивний компонент здібностей*
- *особистісний компоненти здібностей*
- *пасивна діяльність*
- *повне наслідування (наслідування в усьому)*
- *поелементне (покрокове) наслідування*
- *референтний компонент здібностей*
- *рефлексія*
- *рівні наслідування*
- *синкретичне наслідування*
- *спостереження*
- *стратегіальні тенденції наслідування та творчості*
- *структурно-функціональна модель розвитку здібностей*
- *творчі дії*
- *тенденція відмови від діяльності*
- *тенденція копіювання*
- *тенденція творчих домагань*
- *тенденція фіксації на одній діяльності*
- *цілеспрямовані інвенції*
- *ціннісна підтримка*
- *часткове наслідування*

Теоретичні питання

1. Загальне поняття про наслідування у психології.
2. Взаємозв'язок творчості та наслідування на початкових етапах розвитку творчості.
3. Наслідування як умова розвитку творчих здібностей.
4. Наслідування як початковий етап розвитку творчості та творчих здібностей.
5. Особистісний фактор наслідування у розвитку творчих здібностей
6. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей та обдарованості
7. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей у наслідувальній діяльності дошкільників.
8. Етапи виникнення творчості у наслідуванні.
9. Етапи проведення дослідження розвитку творчих здібностей у процесі наслідування.
10. Використання методу експертних оцінок для визначення стратегіальних тенденцій наслідування та творчості дошкільників.
11. Основні види інвенційних дій у продуктивній діяльності дошкільників.

12. Стратегіальні тенденції творчості у продуктивній діяльності.
13. Спостереження як метод фіксації наслідувальних дій у віці немовляти та ранньому віці (Н.С. Пантіна, М.В. Соболева).
14. Експериментальні методи вивчення наслідувальних дій у дошкільному віці (О.В. Запорожець, Є. В. Субботський).
15. Експериментальне вивчення наслідування як засобу засвоєння абстрактних понять старшими дошкільниками (Л.П. Обухова, І.В. Шаповаленко).
16. Експеримент у вивченні наслідування як засобу засвоєння способів поведінки (А. Бандура).
17. Наслідування як умова розвитку творчості дошкільників (дослідження Н.В.Хазратової).
18. Наслідування як початковий етап розвитку творчості в ранньому віці (дослідження Л.М.Галігузової).
19. Наслідування як початковий етап розвитку творчості в молодшому шкільному віці (дослідження О.Г.Ковальова, Г.В.Ожиганової).
20. Поняття ціннісної підтримки у психології.
21. Основні напрямки ціннісної підтримки розвитку творчих здібностей у наслідувальній діяльності.
22. Поняття рефлексії та її роль у розвитку здібностей.
23. Дослідження рефлексії здібностей за методикою вивчення динаміки здібностей (МВДЗ).

Приклади професійно-орієнтованих завдань до модуля 2.

Завдання 1.

До психолога звернулася вихователька старшої групи, яка помітила дивну поведінку 5-річного А. При виконанні будь-яких завдань він захоплено починає працювати, але якщо бачить, що інші діти виконують краще, одразу втрачає інтерес до роботи, доробляє швидко і неохайно. Після цього він біжить до улюбленого конструктора та починає всім хвалитися, який збудував будинок.

Обов'язкова програма при виконанні завдання:

1. Змодельуйте первинну бесіду психолога з вихователем, в межах якої Ви довізнаєте проблему та формулюєте реалістичні очікування клієнта.
2. Сплануйте та проведіть спостереження за продуктивною діяльністю дитини дошкільного віку (або змодельуйте результати такого спостереження).
3. Сплануйте та проведіть дослідження (або змодельуйте результати дослідження) здібностей дитини дошкільного віку за методикою МВДЗ О.Л.Музики.
4. Проаналізуйте структуру діяльнісного, операційно-когнітивного, референтного та особистісно-ціннісного компонентів здібностей та ролі наслідування у розвитку кожного з них.
5. Підготуйте діагностичний звіт за результатами проведеного дослідження.
6. Використавши результати проведеного дослідження, сплануйте консультативну бесіду з вихователкою, у ході якої Ви даєте рекомендації щодо ціннісної підтримки розвитку здібностей дитини.

Завдання 2.

До психолога звернулася вихователька 6-річної Д., яка помітила, що дівчинка, порівняно з ровесниками, дуже швидко вчиться малювати. Але сама не виявляє інтересу до малювання: виконавши завдання, залишає малюнок та ніколи не показує його батькам, як інші діти.

Обов'язкова програма при виконанні завдання:

1. Змодельуйте первинну бесіду психолога з вихователем, в межах якої Ви довізнаєте проблему та формулюєте реалістичні очікування клієнта.

2. Сплануйте та проведіть спостереження за продуктивною діяльністю дитини дошкільного віку (або змодельуйте результати такого спостереження).
3. Сплануйте та проведіть дослідження (або змодельуйте результати дослідження) здібностей дитини дошкільного віку за методикою МВДЗ О.Л.Музики.
4. Проаналізуйте структуру діяльнісного, операційно-когнітивного, референтного та особистісно-ціннісного компонентів здібностей та ролі наслідування у розвитку кожного з них.
5. Підготуйте діагностичний звіт за результатами проведеного дослідження.
6. Використавши результати проведеного дослідження, сплануйте консультативну бесіду з вихователькою, у ході якої Ви даєте рекомендації щодо ціннісної підтримки розвитку здібностей дитини.

Базова література для виконання ПОЗ

1. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Психологія творчості» / О. Л. Музика // Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 521 – 541.
2. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчих здібностей у наслідувальній діяльності: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – С. 73-91.
3. Рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи з курсу «Творчість у системі особистісного розвитку дитини».

МОДУЛЬ 3.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього годин	У тому числі					Всього годин	У тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	інд. робота	сам. робота		лекції	практичні	лабораторні	інд. робота	сам. робота
Модуль 3. САМООЦІНКА І РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ												
Змістовий модуль 5. Проблема самооцінки у вітчизняній та зарубіжній психології												
Тема 11. Самооцінка та методи її дослідження в молодшому шкільному віці.	3	2				1	3	2			1	
• Теоретичні і методологічні підходи до дослідження самооцінки в молодшому шкільному віці	6		2			4	6		2		4	
Тема 12. Теоретична модель та методика вивчення самооцінки творчих здібностей в учбово-творчій діяльності	3	2				1	3				3	
Разом за змістовим модулем 5	12	4	2			6	12	2	2		8	
Змістовий модуль 6. Особливості розвитку самооцінки у навчальній діяльності												
Тема 13. Розвиток здібностей та самооцінки в навчальній діяльності	5		2			3	6		2		4	
• Методики дослідження самооцінки творчих здібностей в учбово-творчій діяльності	5		2			3	4				4	
• Виконання ІНДЗ	4					4	4				4	
Тема 14. Творчість в учбовій діяльності молодших школярів (тема на самостійне опрацювання)	4					4	4				4	
Разом за змістовим модулем 6	18		4			14	18		2		16	
Разом за модулем 3	30		4			20	30	2	4		24	

УМОВИ ОТРИМАННЯ ОЦІНКИ ЗА МОДУЛЬ 3.

Оцінка за Модуль 3. виставляється на основі оцінок, які студенти отримали на заняттях.

Кількість оцінюваних занять у модулі: 3 (3 практичні заняття).

Мінімальна кількість обов'язкових оцінок – 4 (із 8 можливих):

- 1 оцінка із 3 можливих за усні відповіді на практичних заняттях;
- 1 оцінка із 3 можливих за тести або самостійну роботу на практичних заняттях;
- 1 оцінка за виконання ПОЗ;
- 1 оцінка за складання теми, що виноситься на самостійне опрацювання.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ №6

Тема 11. САМООЦІНКА ТА МЕТОДИ ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Мета: ознайомити студентів із проблемою самооцінки в молодшому шкільному віці.

Професійна спрямованість: розвинути уміння застосовувати на практиці основні методи дослідження самооцінки.

План:

1. Самооцінка в контексті розвитку особистості.
2. Самооцінка як інтегрально-особистісне утворення.
3. Диференціально-ситуаційний підхід до вивчення самооцінки.
4. Методи дослідження самооцінки молодших школярів:
 - дослідження самооцінки через аналіз рівня домагань;
 - зв'язок між Я-ідеальним та Я-реальним як показник самооцінки;
 - психосемантичний підхід до дослідження самооцінки учбових та творчих здібностей.

Питання на самостійне опрацювання:

5. Ціннісна підтримка розвитку самооцінки творчих здібностей.

Основні поняття	<i>самооцінка, когнітивний, емоційний та регулятивний компоненти самооцінки, Я-концепція, ставлення до себе, моральні якості, агресивність, завчена безпорадність, здібності</i>
------------------------	--

Література

Основна література

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание: Пер. с англ. / общ. ред. и вступ. ст. В.Я. Пилиповского. – М.: Прогресс, 1986. – С. 30-47, 61-66.
2. Богуш А.М., Монке О.С. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2002. – С. 88-207.
3. Мотивация и деятельность / Х. Хекгаузен. – 2-е изд. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – С. 520-523, 655-659, 688-692, 704-710, 752-754, 776-789.
4. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 144 с.

Додаткова література

1. Первин Л., Джон О. Психология личности: Теория и исследования / Пер. с англ. М.С. Жамкочьян под ред. В.С.Магуна – М.: Аспект Пресс, 2000. – С. 208-223.
2. Якобсон С.Г., Морева Г.И. Образ себя и моральное поведение дошкольников // Вопросы психологии. – 1989. – №6. – С. 34-42.
3. Якобсон С.Г., Фещенко Т.И. Формирование я-потенциального положительного как метод регуляции поведения дошкольников // Вопросы психологии. – 1997. – №3. – С. 3-11.

Интернет-ресурси

1. <http://intkonf.org/grinko-vo-psihologichni-problemi-samootsinki-osobistosti/>
2. Загурська І.С. Роботи по проблемі психології здібностей та самооцінки молодших школярів в учбовій та творчій діяльності//

<http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==0417==0430==0433==0443==0440==0441==044C==043A==0430=3A==0406=2E==0421=2E=3A=3A.html>

3. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/8519/>
4. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. — Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. — 146 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/9932/>
5. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. — 220 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/708203/>

Контрольні питання і завдання

1. У чому суть самооцінки як інтегрального особистісного утворення?
2. Назвіть основні види та форми самооцінки.
3. Чи є відмінності між ситуативною та ситуаційною самооцінкою? В чому вони проявляються?
4. Опишіть дослідження самооцінки моральних якостей.
5. Охарактеризуйте основні методи дослідження самооцінки.

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ №7

Тема 12. ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ТА МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ САМООЦІНКИ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ В УЧБОВО-ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: ознайомити студентів із теоретико-методологічними засадами дослідження самооцінки.

Професійна спрямованість: розвинути уміння застосовувати на практиці методику дослідження самооцінки творчих здібностей та методику вивчення динаміки здібностей.

План:

1. Самооцінка в процесі розвитку особистості. Зв'язок самооцінки здібностей і творчих здібностей.
2. Види самооцінки здібностей:
 - самооцінка особистісної відповідності;
 - самооцінка учбових здібностей.
3. Самооцінка творчих здібностей:
 - соціальний компонент самооцінки творчих здібностей;
 - діяльнісний компонент;
 - саморозвиток здібностей;
 - творчий компонент здібностей;
 - ціннісно-регулюючий компонент.
4. Методики дослідження самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності:
 - методика психосемантичного дослідження самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності;
 - методика вивчення динаміки здібностей і дослідження самооцінки.

Питання на самостійне опрацювання:

1. Розвиток самооцінки творчих здібностей в учбово-творчій діяльності:
 - учбово-творча діяльність і робота практичного психолога;
 - зв'язок самооцінки творчих здібностей та шкільної адаптації.

Література

Основна література

1. Келли Дж. Теория личности. – СПб: Речь, 2000. – С. 139-224.
2. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 144 с.
3. Петренко В.Ф. Основы психосемантики. – 2-е изд., доп. – СПб.: Питер, 2005. – С. 40-91, 318-347.
4. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности: Руководство по репертуарным личностным методикам: Пер. с англ. / Общ. ред. и предисл. Ю.М.Забродина и В.И.Похилько. – М.: Прогресс, 1987. – С. 5-26, 29-41, 42-58, 59-82, 104-107.

Додаткова література

1. Кон И.С. Открытие «Я». – М.: Политиздат, 1978. – С. 28-74.
2. Якобсон С.Г., Морева Г.И. Образ себя и моральное поведение дошкольников // Вопросы психологии. – 1989. – №6. – С. 34-42.

Інтернет-ресурси

1. Загурська І.С. Роботи по проблемі психології здібностей та самооцінки молодших школярів в учбовій та творчій діяльності// http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==0417==0430==0433==0443==0440==0441==044C==043A==0430=3A==0406=2E_==0421=2E=3A=3A.html
2. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/8519/>
3. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/9932/>
4. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/708203/>

Контрольні питання і завдання

1. Охарактеризуйте зв'язок самооцінки здібностей та творчих здібностей.
2. Опишіть відмінності у самооцінці особистісної відповідності та самооцінці учбових здібностей.
3. Назвіть та охарактеризуйте компоненти самооцінки творчих здібностей.
4. Охарактеризуйте методики дослідження самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності.
5. Опишіть процедуру проведення психосемантичного дослідження самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності.
6. Опишіть процедуру проведення дослідження за методикою вивчення динаміки здібностей.

ПРАКТИЧНИЙ КУРС

Практичне заняття №6.

ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Мета: ознайомити студентів із теоретико-методологічними підходами до аналізу самооцінки.

Професійна спрямованість: ознайомлення із особливостями аналізу самооцінки та методами її дослідження.

План:

1. Аналіз проблеми самооцінки у вітчизняній психології:
 - визначення самооцінки, види та форми самооцінки;
 - самооцінка як інтегрально-особистісне утворення (Г.І. Ліпкіна, Г.А. Цукерман);
 - диференціально-ситуаційний підхід до вивчення самооцінки, структура самооцінки (за А.В. Захаровою).
2. Проблема самооцінки у зарубіжній психології:
 - самооцінка як важливий компонент Я-концепції;
 - модель самооцінки (за Г. Гекгаузенем).
3. Методи дослідження самооцінки молодших школярів:
 - дослідження самооцінки через аналіз рівня домагань;
 - зв'язок між Я-ідеальним та Я-реальним як показник самооцінки.

Основні поняття	<i>самооцінка, когнітивний, емоційний та регулятивний компоненти самооцінки, Я-концепція, ставлення до себе, моральні якості, агресивність, завчена безпорадність, здібності</i>
------------------------	--

Законспектувати	<i>Захарова А.В. Структурно-динамическая модель самооценки // Вопросы психологии. – 1989. – №1. – С. 5-14.</i>
------------------------	--

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	3 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 години
▪ законспектувати статтю	0,5 години

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест або самостійна робота	1 оцінка

Література

Основна література

1. Анкудинова Н.Е. Об особенностях оценки и самооценки учащихся 1-4 классов в учебной деятельности // Вопросы психологии. – 1968. – №3. – С. 131-138.
2. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание: Пер. с англ. / общ. ред. и вступ. ст. В.Я. Пилиповского. – М.: Прогресс, 1986. – С. 30-47, 61-66.
3. Богуш А.М., Монке О.С. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2002. – С. 88-207.

4. Мотивация и деятельность / Х. Хеккаузен. – 2-е изд. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – С. 520-523, 655-659, 688-692, 704-710, 752-754, 776-789.
5. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 144 с.
6. Захарова А.В. Структурно-динамическая модель самооценки // Вопросы психологии. – 1989. – №1. – С. 5-14.

Додаткова література

1. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – С. 5-87.
2. Кон И.С. Открытие «Я». – М.: Политиздат, 1978. – С. 28-74.
3. Первин Л., Джон О. Психология личности: Теория и исследования / Пер. с англ. М.С. Жамкочян под ред. В.С.Магуна – М.: Аспект Пресс, 2000. – С. 208-223.
4. Якобсон С.Г., Морева Г.И. Образ себя и моральное поведение дошкольников // Вопросы психологии. – 1989. – №6. – С. 34-42.
5. Якобсон С.Г., Фещенко Т.И. Формирование я-потенциального положительного как метод регуляции поведения дошкольников // Вопросы психологии. – 1997. – №3. – С. 3-11.

Інтернет-ресурси

1. Загурська І.С. Роботи по проблемі психології здібностей та самооцінки молодших школярів в учбовій та творчій діяльності// <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==0417==0430==0433==0443==0440==0441==044C==043A==0430=3A==0406=2E==0421=2E=3A=3A.html>
2. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/8519/>
3. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/9932/>
4. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/708203/>

Контрольні питання і завдання

1. Дайте визначення самооцінки, виділіть її види та форми.
2. Зробіть порівняльний аналіз підходів до дослідження самооцінки як до інтегрально-особистісного утворення та як ситуаційного утворення.
3. Побудуйте модель самооцінки за Г. Геккаузенем.
4. Проаналізуйте методи дослідження самооцінки молодших школярів.

Практичне заняття №7.

РОЗВИТОК ЗДІБНОСТЕЙ ТА САМООЦІНКИ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: ознайомити студентів із проблемою розвитку здібностей у навчальній діяльності.

Професійна спрямованість: розвинути уміння аналізувати особливості взаємозв'язку здібностей та самооцінки.

План:

1. Вплив навчання на розвиток самооцінки молодших школярів:
 - особливості розвитку самооцінки молодших школярів, які навчаються за традиційною системою;
 - самооцінка і розвиток здібностей у системі розвивального навчання.
2. Психологічні особливості взаємозв'язку здібностей та самооцінки:
 - самооцінка здібностей в учбовій діяльності молодших школярів;
 - самооцінка та усвідомлення можливостей розвитку здібностей.
3. Зовнішнє оцінювання як чинник активізації процесу само оцінювання:
 - проблема оцінювання й оцінки в молодшому шкільному віці;
 - взаємозв'язок оцінки та розвитку самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності молодших школярів.
4. Атрибуція успішності на континуумі «здібності-старанність»:
 - теоретичний аналіз проблеми причинної зумовленості процесу само оцінювання;
 - залежність самооцінки від атрибуції успішності відносно старанності та здібностей.

Практична частина (виконання професійно-орієнтованого завдання):

1. Ознайомлення з ПОЗ. (студенти для індивідуальної роботи обирають одне завдання, яке пропонує викладач до модуля 3).
2. Первинний аналіз проблеми:
 - категоріально-термінологічне до визначення проблеми, з якою звернулися до психолога;
 - формулювання реалістичних очікувань у людини, яка звернулася за допомогою та визначення напрямків роботи практичного психолога.
3. Планово-підготовчий етап:
 - аналіз власного досвіду виконання подібних завдань при вивченні навчальних дисциплін та проходженні практик;
 - підбір і аналіз літератури та формулювання припущень про причини виникнення проблеми;
 - консультація з фахівцями.

Основні поняття	<i>самооцінка, здібності, творчі здібності, оцінка, оцінювання, атрибуція успішності</i>
------------------------	--

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	2,5 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 години
▪ виконати ПОЗ (етапи I-II)	1 година

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест або самостійна робота	1 оцінка

Література

Основна література

1. Лазарев В.С. Становление и развитие учебной деятельности в развивающем обучении // Развивающее образование. Том II. Нерешенные проблемы развивающего образования. – М.: АПК и ПРО, 2003. – С. 44-63.
2. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 144 с.
3. Чудновский В.Э. Актуальные проблемы психологии способностей // Вопросы психологии. – 1986. – №3. – С. 78-89.
4. Чудновский В.Э. Воспитание способностей и формирование личности. – М.: Знание, 1986. – 80 с.

Додаткова література

1. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества: Книга для учителя. – К.: Освита, 1991. – 111 с.
2. Анкудинова Н.Е. Об особенностях оценки и самооценки учащихся 1-4 классов в учебной деятельности // Вопросы психологии. – 1968. – №3. – С. 131-138.
3. Батурин Н.А. Проблема оценивания и оценки в общей психологии // Вопросы психологии. – 1989. – №2. – С. 81-89.

Інтернет-ресурси

1. Загурська І.С. Роботи по проблемі психології здібностей та самооцінки молодших школярів в учбовій та творчій діяльності// <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==0417==0430==0433==0443==0440==0441==044C==043A==0430=3A==0406=2E==0421=2E=3A=3A.html>
2. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/8519/>
3. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/9932/>
4. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/708203/>

Контрольні питання і завдання

1. Як впливає навчання на розвиток самооцінки у молодшому шкільному віці?
2. Назвіть основні ознаки рефлексивного розвитку молодших школярів як суб'єктів учбової діяльності.
3. Проаналізуйте особливості розвитку самооцінки молодших школярів, які навчаються за традиційною та розвивальною системами навчання.
4. У чому проявляються психологічні особливості взаємозв'язку здібностей і самооцінки?
5. Чи можна розглядати зовнішнє оцінювання як чинник активізації процесу самооцінювання?
6. Охарактеризуйте специфіку взаємозв'язку оцінки та розвитку самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності молодших школярів.
7. Проаналізуйте вплив атрибуції успішності як диспозиційної характеристики, що формується в учбовій діяльності, на розвиток самооцінки творчих здібностей.

Практичне заняття №8.

МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ В УЧБОВО-ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: ознайомити студентів із методиками дослідження самооцінки творчих здібностей.

Професійна спрямованість: розвинути навички аналізу та інтерпретації даних за результатами дослідження самооцінки.

План:

1. Психосемантичний підхід до дослідження самооцінки учбових та творчих здібностей. Методика психосемантичного дослідження самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності.
2. Методика вивчення динаміки здібностей і дослідження самооцінки:
 - процедура дослідження;
 - специфіка аналізу та інтерпретації результатів дослідження;
 - використання результатів дослідження самооцінки в роботі практичного психолога.
3. Особливості аналізу та інтерпретації отриманих результатів.

Практична частина (виконання професійно-орієнтованого завдання):

1. Планово-підготовчий етап:
 - складання розгорнутого плану виконання завдання, підбір методів та аналіз ресурсів;
 - передбачення проблемних моментів;
 - підготовка матеріалів, необхідних для виконання завдання.
2. Етап практичної роботи:
 - збір емпіричних даних;
 - аналіз та інтерпретація отриманих даних;
 - надання психологічної допомоги.
3. Звітно-підсумковий етап:
 - представлення результатів людині, яка звернулася із запитом.
4. Етап самоаналізу, групової рефлексії та саморозвитку.

Основні поняття	<i>самооцінка, здібності, рефлексія здібностей, соціальна рефлексія, диференційованість самооцінки, конструкт, ціннісний конструкт, психосемантичний метод, семантичний простір</i>
------------------------	---

Завдання для самостійної роботи

■ опрацювати питання	2,5 години
■ опрацювати основні поняття	0,5 години
■ виконати професійно-орієнтовані завдання (етапи II-V)	3 години

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест або самостійна робота	1 оцінка
▪ професійно-орієнтоване завдання	1 оцінка

Література

Основна література

1. Келли Дж. Теория личности. – СПб: Речь, 2000. – С. 139-224.
2. Музика О.Л., Загурська І.С. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Практикум із консультативно-тренінгової роботи» / О. Л. Музика // Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 430 – 458.
3. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 144 с.
4. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Психологія творчості» / О. Л. Музика // Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 521 – 541.
5. Петренко В.Ф. Основы психосемантики. – 2-е изд., доп. – СПб.: Питер, 2005. – С. 40-91, 318-347.
6. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности: Руководство по репертуарным личностным методикам: Пер. с англ. / Общ. ред. и предисл. Ю.М.Забродина и В.И.Похилько. – М.: Прогресс, 1987. – С. 5-26, 29-41, 42-58, 59-82, 104-107.
7. Шмелев А.Г. Психодиагностика личностных черт. – СПб.: Речь, 2002. – С. 80-89.

Додаткова література

1. Артемьева Е.Ю. Психология субъективной семантики. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 128 с.
2. Загурська І. С., Музика О.Л. Застосування психосемантичних методів при дослідженні самооцінки молодших школярів // Духовність як основа консолідації суспільства: Міжвідомчий науковий збірник. – К.: Інститут “Проблеми людини”, 1999. – Т.16. – С. 266-275.
3. Загурська І.С. Психосемантичний аналіз самооцінки молодших школярів із різною успішністю у навчанні // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – К., 2003, т. V, ч. 6. – С. 97-102.
4. Загурська І.С. Психосемантичний аналіз зв'язку рефлексії з розвитком самооцінки першокласників // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія психологія: Збірник наукових праць. – Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2005. – № 662. – Вип. 33. – С. 39-44.
5. Келлі Дж. Психологія особистісних конструктів // Заброцький М.М., Савиченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: навчальний посібник. – Житомир, 2005. – С. 109-112.
6. Музика О.Л. Суб'єктно-ціннісний аналіз особистісного росту // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки: Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – №6 (30). – Ч. I. – С. 137-143.
7. Петренко В.Ф. Конструктивистская парадигма в психологической науке // Психол. журнал. – 2002. – №3. – С. 113-121.
8. Психологія особистості: Словник-довідник / За редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320с.

9. Фрейдджер Р., Фрейдимен Д. Личность: теории, эксперименты, упражнения. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – С. 398-438.
10. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб.: Изд-во "Питер", 2000. – С. 431-478.

Интернет-ресурси

1. Загурська І.С. Роботи по проблемі психології здібностей та самооцінки молодших школярів в учбовій та творчій діяльності// <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==0417==0430==0433==0443==0440==0441==044C==043A==0430=3A==0406=2E==0421=2E=3A=3A.html>
2. Музика О.Л. Електронні статті по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості <http://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E==041B=2E=3A=3A.html>
3. Портницька Н.Ф. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості та наслідування <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041F==043E==0440==0442==043D==0438==0446==044C==043A==0430=3A==041D=2E==0424=2E=3A=3A.html>

Контрольні питання і завдання

1. Проаналізуйте особливості застосування психосемантичного підходу до дослідження самооцінки.
2. Виділіть переваги психосемантичного підходу до дослідження самооцінки дітей.
3. Проведіть дослідження здібностей та самооцінки (вікова група досліджуваних вказана у змісті ПОЗ) з використанням МВДЗ О.Л. Музики або методики психосемантичного дослідження самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності І.С. Загурської.
4. Проаналізуйте результати дослідження здібностей та самооцінки дітей.

Тема для самостійного опрацювання

ТВОРЧИСТЬ В УЧБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мета: ознайомити студентів із проблемою розвитку творчих здібностей в учбово-творчій діяльності.

Професійна спрямованість: розвинути уміння аналізувати особливості взаємоз'язку рефлексії та самооцінки.

План:

1. Взаємозв'язок навчання з процесами розвитку:
 - поняття про суб'єкт учбової діяльності (Д.Б.Ельконін, В.І. Слободчиков, Г.А. Цукерман);
 - зв'язок рефлексії з розвитком суб'єкта учбової діяльності.
2. Взаємозв'язок учбової та творчої діяльності:
 - об'єктивний та суб'єктивний характер творчості;
 - учбова діяльність як форма творчої діяльності.
3. Особливості оцінювання та оцінки в розвивальній системі навчання:
 - проблема розуміння зовнішнього оцінювання;
 - взаємозв'язок самооцінки та оцінки.
4. Прийоми розвитку самооцінки в молодшому шкільному віці:
 - прийом диференційованого оцінювання вчителем знань та вмінь учнів;
 - техніка «лінієчок».

Основні поняття	навчальна діяльність, учіння, об'єкт учбової діяльності, суб'єкт учбової
------------------------	--

	<i>діяльності, рефлексія, творчість, творча діяльність, самооцінка, оцінка, оцінювання, форми оцінювання, учбово-творча діяльність</i>
Законспектувати	<ul style="list-style-type: none"> • Моляко В.О. Стратегії творчої діяльності // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / Колективна монографія за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – С.24-27. • Цукерман Г.А. Что развивает и чего не развивает учебная деятельность // Вопросы психологии. – 1998. – №5. – С. 68-81.

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	2,5 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 години
▪ законспектувати статті	1 година

Оцінювання

▪ перевірка рівня засвоєння знань на індивідуальній консультації у викладача	1 оцінка
--	----------

Література

Основна література

1. Моляко В.А. Психология творческой деятельности. – К.: Знание, 1978. – 44 с.
2. Моляко В.А. Творческая конструкторология (пролегомены). – К.: «Освіта України», 2007. – С. 197-255.
3. Моляко В.О. Стратегії творчої діяльності // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / Колективна монографія за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – С.13-31.
4. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 144 с.
5. Оценка без отметки / Под ред. Цукерман Г.А. – Москва-Рига.: Педагогический центр «Эксперимент», 1999. – 133 с.
6. Слободчиков В.И., Цукерман Г.А. Генезис рефлексивного сознания в младшем школьном возрасте // Вопросы психологии. – 1990. – №3. – С. 25-36.
7. Цукерман Г.А. Что развивает и чего не развивает учебная деятельность // Вопросы психологии. – 1998. – №5. – С. 68-81.
8. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды: проблемы возрастной и педагогической психологии / Д.И. Фельдштейн. – М.: Изд-во Междунар. пед. академии, 1995. – С. 212-267.
9. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах // Эльконин Д.Б. Изб. психол. труды / Под ред. Д.И. Фельдштейн. Эльконин Д.Б. М.: Изд-во Междунар. пед. академии, 1995. – С. 239-295.

Додаткова література

1. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды. В двух томах. Том II. – М.: Педагогика, 1980. – С. 128-238.
2. Музика О.Л. Рефлексія і динаміка розвитку здібностей: підходи до побудови методики дослідження // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / Колективна монографія за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – С.50-54.
3. Слободчиков В.И. О нормативном статусе учебной деятельности (логико-психологический анализ) // Развивающее образование. Том II. Нерешенные проблемы развивающего образования. – М.: АПК и ПРО, 2003. – С. 29-43.
4. Цукерман Г.А. Условия развития рефлексии у шестилеток // Вопросы психологии. – 1989. – №2. – С. 39-46

Інтернет-ресурси

1. Загурська І.С. Роботи по проблемі психології здібностей та самооцінки молодших школярів в учбовій та творчій діяльності// <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==0417==0430==0433==0443==0440==0441==044C==043A==0430=3A==0406=2E==0421=2E=3A=3A.html>
2. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/8519/>
3. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/9932/>
4. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/708203/>

Контрольні питання і завдання

1. У чому суть взаємозв'язку навчання з процесами розвитку у молодшому шкільному віці?
2. Розмежуйте і дайте змістове наповнення понять «творчість» та «учбова творчість».
3. Чи завжди учбова діяльність учнів є творчою діяльністю?
4. Виділіть основні критерії творчості в учбовій діяльності.
5. Охарактеризуйте учбово-творчу діяльність як умову розвитку самооцінки творчих здібностей у молодшому шкільному віці.
6. У чому проявляється взаємозв'язок між самооцінкою творчих здібностей та шкільною адаптацією?
7. Розмежуйте та дайте визначення понять «рефлексія здібностей» і «соціальна рефлексія».
8. Опишіть механізми дії соціальної рефлексії та її зв'язок із рефлексією здібностей.
9. Охарактеризуйте основні тенденції розвитку рефлексії здібностей та розвитку самооцінки творчих здібностей в умовах переходу від розвивальної системи навчання до традиційної.

ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЯ 3.

В межах Модуля 3. студенти мають виконати такі завдання:

- ознайомитися з основними поняттями;
- опрацювати теоретичні питання;
- виконати професійно-орієнтоване завдання.

Основні поняття

- *агресивність*
- *атрибуція успішності*
- *диференційованість самооцінки*
- *діяльнісний компонент здібностей*
- *емоційний компонент самооцінки*
- *завчена безпорадність*
- *здібності*
- *когнітивний компонент самооцінки*
- *конструкт*
- *моральні якості*
- *навчальна діяльність*
- *об'єкт учбової діяльності*
- *операційно-когнітивний компонент здібностей*
- *особистісно-ціннісний компонент здібностей*
- *оцінка*
- *оцінювання*
- *психосемантичний метод*
- *регулятивний компонент самооцінки*
- *референтний компонент здібностей*
- *рефлексія*
- *рефлексія здібностей*
- *самооцінка*
- *семантичний простір*
- *соціальна рефлексія*
- *ставлення до себе*
- *суб'єкт учбової діяльності*
- *творча діяльність*
- *творчі здібності*
- *творчість*
- *учбово-творча діяльність*
- *учіння*
- *форми оцінювання*
- *ціннісний конструкт*
- *Я-концепція*

Теоретичні питання

1. Самооцінка в контексті розвитку особистості.
2. Самооцінка як інтегрально-особистісне утворення.
3. Диференціально-ситуаційний підхід до вивчення самооцінки.
4. Аналіз проблеми самооцінки у вітчизняній психології (визначення самооцінки, види та форми самооцінки, структура самооцінки за Г.І.Ліпкіною, Г.А.Цукерман, А.В.Захаровою).
5. Проблема самооцінки у зарубіжній психології. Проблема самооцінки у зарубіжній психології. Аналіз самооцінки як складового компонента Я-концепції. Модель самооцінки за Г. Гекгаузенем.
6. Методи дослідження самооцінки молодших школярів (дослідження самооцінки через аналіз рівня домагань, аналіз зв'язку між Я-ідеальним та Я-реальним як один із показників самооцінки).
7. Психосемантичний підхід до дослідження самооцінки учбових та творчих здібностей. Методика психосемантичного дослідження самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності (І.С. Загурська)
8. Методика вивчення динаміки здібностей і дослідження самооцінки (адаптація для молодшого шкільного віку І.С. Загурської).
9. Самооцінка в процесі розвитку особистості. Зв'язок самооцінки здібностей і творчих здібностей.
10. Види самооцінки здібностей (самооцінка особистісної відповідності, самооцінка учбових здібностей, самооцінка творчих здібностей).

11. Характеристика самооцінки творчих здібностей (соціальний та діяльнісний компонент самооцінки творчих здібностей, саморозвиток здібностей, творчий та ціннісно-регулюючий компоненти).
12. Розвиток самооцінки творчих здібностей в учбово-творчій діяльності (учбово-творча діяльність і робота практичного психолога, зв'язок самооцінки творчих здібностей та шкільної адаптації).
13. Вплив навчання на розвиток самооцінки молодших школярів (особливості розвитку самооцінки молодших школярів, які навчаються за традиційною системою, самооцінка і розвиток здібностей у системі розвивального навчання).
14. Психологічні особливості взаємозв'язку здібностей та самооцінки (самооцінка здібностей в учбовій діяльності молодших школярів, самооцінка та усвідомлення можливостей розвитку здібностей).
15. Зовнішнє оцінювання як чинник активізації процесу самооцінювання (проблема оцінювання й оцінки в молодшому шкільному віці, взаємозв'язок оцінки та розвитку самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності молодших школярів).
16. Проблема причинної зумовленості процесу самооцінювання. Залежність самооцінки від атрибуції успішності відносно старанності та здібностей.
17. Взаємозв'язок навчання з процесами розвитку (поняття про суб'єкт учбової діяльності (Д.Б.Ельконін, В.І. Слободчиков, Г.А. Цукерман), зв'язок рефлексії з розвитком суб'єкта учбової діяльності).
18. Взаємозв'язок учбової та творчої діяльності (об'єктивний та суб'єктивний характер творчості, учбова діяльність як форма творчої діяльності).
19. Особливості оцінювання та оцінки в розвивальній системі навчання (проблема розуміння зовнішнього оцінювання, взаємозв'язок самооцінки та оцінки).
20. Прийоми розвитку самооцінки в молодшому шкільному віці.
21. Ціннісна підтримка розвитку самооцінки творчих здібностей.

Приклад професійно-орієнтованого завдання до модуля 3

Ви працюєте психологом у дитячому садочку (шкільним психологом). До вас звернулася вихователька (вчителька початкових класів) з таким проханням: «У роботі з дітьми я завжди намагаюсь враховувати їх інтереси, вміння та здібності. Однак трапляється, що не всі діти із задоволенням виконують запропоновані мною завдання. Допоможіть, будь ласка, визначити, що насправді цікаво дітям, що вони хотіли б навчитися робити, як оцінюють свої вміння».

Обов'язкова програма при виконанні завдання:

1. Змодельуйте первинну бесіду психолога з вчителем (вихователем), в межах якої Ви довизначаєте проблему та формулюєте реалістичні очікування клієнта.
2. Сплануйте та проведіть дослідження (або змодельуйте результати дослідження) здібностей та самооцінки одного молодшого школяра (дитини дошкільного віку) за методикою МВДЗ О.Л.Музики.
3. Проаналізуйте структуру діяльнісного, операційно-когнітивного, референтного та особистісно-ціннісного компонентів здібностей, особливості самооцінки умінь та якостей досліджуваної дитини.
4. Підготуйте діагностичний звіт за результатами проведеного дослідження.
5. Використавши результати проведеного дослідження, змодельуйте консультативну бесіду з вчителем (вихователем), у ході якої Ви дасте рекомендації щодо розвитку здібностей та самооцінки молодшого школяра (дитини дошкільного віку).

Базова література для виконання ПОЗ

1. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Психологія творчості» / О. Л. Музика // Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 521 – 541.
2. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 144 с.
3. Музика О.Л., Загурська І.С. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Практикум із консультативно-тренінгової роботи» / О. Л. Музика // Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 430 – 458.
4. Рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи з курсу «Творчість у системі особистісного розвитку дитини».

ЗАВДАННЯ

ДО ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ЗАЛІКУ/ЕКЗАМЕНУ

Підсумкова модульна робота та залік/екзамен містять три типи завдань:

- тестові завдання;
- теоретичне завдання;
- професійно-орієнтоване завдання.

I. Тестові завдання (максимальна кількість балів – 20).

Приклад тестового завдання:

Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді

Властивості або якості людини, які роблять її здатною до успішного виконання якогось із видів суспільно-корисної діяльності, що склалася в ході суспільно-історичного розвитку – це:

- а) вміння;
- б) здібності;
- в) творчість;
- г) креативність.

Основні поняття

Агресивність, атрибуція успішності, беззмістовні (непродуктивні) інвенції, вибіркове наслідування, випадкові інвенції, вік, геній, диференційованість самооцінки, діяльнісний компонент здібностей, доцільні (продуктивні) інвенції, емоційний компонент самооцінки, завчена безпорадність, здібності, зразки для наслідування, імітація, інвенції, інвенційні дії відтворення минулого досвіду, інвенційні дії модифікації, інвенційні дії трансформації, інвенційно-творча тенденція, інвенційно-творче наслідування, інсайт, інтелект, інтуїція, когнітивний компонент самооцінки, компілятивно-творча тенденція, конструкт, креативність, креативно збагачене середовище, методи та техніки навчання творчості, методика вивчення динаміки здібностей (МВДЗ), моделювання, моральні якості, навчальна діяльність, наслідувальна діяльність, наслідувальні дії, наслідування, набуваність, незалежна поведінка, некритичне наслідування, об'єкт учбової діяльності, обдарованість, операційно-когнітивний компонент здібностей, особистісний компоненти здібностей, особистісно-ціннісний компонент здібностей, оцінка, оцінювання, пасивна діяльність, повне наслідування (наслідування в усьому), поелементне (покрокове) наслідування, програми розвитку творчих здібностей та обдарованості, психосемантичний метод, регулятивний компонент самооцінки, референтний компонент здібностей, рефлексія, рефлексія здібностей, рівні наслідування, розвиток, самооцінка, семантичний простір, сензитивність вікового періоду, синкретичне наслідування, соціальна рефлексія, спостереження, ставлення до себе, стратегіальні тенденції наслідування та творчості, стратегії творчої діяльності, структурно-функціональна модель розвитку здібностей, суб'єкт учбової діяльності, тактики творчої діяльності, талант, творча діяльність, творча унікальність особистості, творчий процес, творчі дії, творчі здібності, творчість, тенденція відмови від діяльності, тенденція копіювання, тенденція творчих домагань, тенденція фіксації на одній діяльності, учбово-творча діяльність, учіння, уява, фантазія, форми оцінювання, цикли творчого процесу, цілеспрямовані інвенції, ціннісна підтримка, ціннісний конструкт, часткове наслідування, Я-концепція.

II. Теоретичне питання (максимальна кількість балів – 30).

Перелік теоретичних питань

1. Поняття про творчість. Види творчої діяльності.
2. Категоріальний апарат психології творчості (здібності, обдарованість, творчість, інтелект, креативність, творчі здібності).
3. Загальна характеристика теорій творчої діяльності В.М.Вільчека та В.М.Пушкіна.
4. Загальна характеристика теорії творчої діяльності Я.О.Пономарьова та вчинкового підходу В.А.Роменця у контексті проблеми творчості особистості.
5. Структура системи творчої діяльності (творча особистість; процес творчої діяльності; продукт творчої діяльності; творче середовище).
6. Структура творчого процесу. Свідомі і несвідомі компоненти у структурі творчої діяльності. Інтуїція та інсайт у творчості.
7. Рівні, етапи та цикли творчого процесу.
8. Стратегії та тактики творчої діяльності. Продукти творчості.
9. Творчий потенціал особистості. Творча унікальність особистості.
10. Мотивація творчої діяльності. Творчі люди як особистісний тип.
11. Особливості творчої діяльності особистості у різні вікові періоди.
12. Вплив освітнього середовища на розвиток здібностей і творчої діяльності особистості.
13. Загальна характеристика програм розвитку творчих здібностей та творчої особистості.
14. Програма розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки» О.Л.Музики.
15. Методика КАРУС В.О.Моляко.
16. Методи та техніки початку творчості (метод проб і помилок; «Мозковий штурм» А.Ф. Осборна; метод фокальних об'єктів (МФО) Ф.Кунце).
17. Методи та техніки початку творчості (метод «синектики» У. Гордона; метод «гірлянд асоціацій»).
18. Методи та техніки початку творчості (евристичний діалог Сократа і Платона; метод морфологічного аналізу та синтезу Ф.Цвіккі; метод семикратного пошуку Г.Я.Буша).
19. Поняття про креативність у психології.
20. Концепція креативності Дж. Гілфорда та Е.П.Торренса.
21. Концепція креативності М.Воллаха і Н.Когана.
22. Концепція креативності С.Медніка та «теорія інвестування» Р.Стернберга.
23. Поняття про здібності та творчі здібності у психології. Співвідношення понять «творчі здібності» та «креативність». Творчі здібності як інтегральна характеристика здібностей.
24. Фактори розвитку творчих здібностей у дитячому віці.
25. Вікова динаміка розвитку творчих здібностей.
26. Взаємозв'язок творчості та наслідування на початкових етапах розвитку здібностей. Наслідувальний характер дитячої творчості.
27. Наслідування як умова та етап розвитку творчих здібностей (підхід В.М. Дружиніна, Н.В. Хазратової; В.О. Просецького, М.М. Гнатка).
28. Особистісний фактор наслідування у розвитку творчих здібностей (підхід Є.Ф. Басіна, М.М. Гнатка).
29. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей у наслідуванні: діяльнісна складова.
30. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей у наслідуванні: соціально-психологічна складова. Задоволення базових потреб у схваленні та визнанні.
31. Інвенційна модель розвитку творчих здібностей у наслідуванні: рефлексивно-ціннісна складова. Ціннісна регуляція наслідування у процесі розвитку творчості.
32. Механізми формування творчої чи виконавської спрямованості у продуктивній діяльності.
33. Основні стратегіальні тенденції наслідування та творчості.
34. Поняття та методи дослідження рефлексії творчих здібностей.

35. Ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей у наслідуванні.
36. Вивчення наслідування як засобу освоєння діяльності та налагодження соціальних стосунків у вітчизняній та зарубіжній психології.
37. Експериментальні дослідження розвитку творчих здібностей у наслідуванні (дослідження Н.В.Хазратової, О.Г. Ковальова, Г.В.Ожиганової).
38. Аналіз проблеми самооцінки у вітчизняній психології (визначення самооцінки, види та форми самооцінки, структура самооцінки).
39. Проблема самооцінки у зарубіжній психології. Аналіз самооцінки як складового компонента Я-концепції. Модель самооцінки за Г. Гекгаузенем.
40. Психологічні особливості методів дослідження самооцінки молодших школярів (дослідження самооцінки через аналіз рівня домагань, аналіз зв'язку між Я-ідеальним та Я-реальним як один із показників самооцінки).
41. Використання індивідуально-орієнтованого підходу до дослідження самооцінки учбових та творчих здібностей у роботі практичного психолога.
42. Залежність розвитку здібностей від організації навчального процесу. Вимоги до побудови навчальної діяльності.
43. Психологічні особливості взаємозв'язку здібностей та самооцінки.
44. Характеристика видів самооцінки здібностей: самооцінка особистісної відповідності, самооцінка учбових здібностей, самооцінка творчих здібностей.
45. Особливості використання методики вивчення динамічних механізмів розвитку творчих здібностей у роботі практичного психолога.
46. Особливості використання результатів психосемантичного дослідження самооцінки в роботі практичного психолога.
47. Взаємозв'язок навчання з процесами розвитку в молодшому шкільному віці.
48. Творчість в учбовій діяльності молодших школярів. Взаємозв'язок учбової та творчої діяльності.
49. Зовнішнє оцінювання як чинник активізації процесу самооцінювання.
50. Проблема оцінювання й оцінки в молодшому шкільному віці.
51. Взаємозв'язок оцінки та розвитку самооцінки творчих здібностей в учбовій діяльності молодших школярів.
52. Прийоми розвитку самооцінки в молодшому шкільному віці.
53. Теоретичний аналіз проблеми причинної зумовленості процесу самооцінювання. Залежність самооцінки від атрибуції успішності відносно старанності та здібностей.
54. Взаємозв'язок між самооцінкою творчих здібностей та шкільною адаптацією.

III. Професійно-орієнтоване завдання (максимальна кількість балів – 50).

Приклади ПОЗ

Завдання 1.

Ви працюєте шкільним психологом. До вас звернулася класовод 3 класу Ірина Михайлівна з таким запитом: «На початку навчального року у клас прийшла нова учениця Оленка Т. Батьки перевели доньку із іншої школи у зв'язку з конфліктами дівчинки із однокласниками. Я спостерігаю за дитиною. Намагаюся створити у класі таку атмосферу, щоб Оленка включалася у спільні справи з дітьми. Діти з нею спілкуються, граються на перервах. Конфліктів немає. Але дівчинка всеодно якась скута, закрита, не говірка, побоюється опинитися в центрі уваги. Думаю, мені було б легше працювати з Оленкою, якби я знала, що їй подобається, до чого у неї лежить душа. Допоможіть, будь ласка, визначити, що дівчинці насправді цікаво, в яку діяльність її краще включати, через яких дітей я могла б на неї впливати, з ким із однокласників школярці буде комфортно співпрацювати».

Обов'язкова програма при виконанні завдання:

1. Змодельуйте первинну бесіду психолога з вчителем, в межах якої Ви довізнаєте проблему та формулюєте реалістичні очікування клієнта.
2. Сплануйте та проведіть дослідження (або змодельуйте результати дослідження) здібностей та самооцінки молодшого школяра за методикою МВДЗ О.Л.Музики.
3. Проаналізуйте структуру діяльнісного, операційно-когнітивного, референтного та особистісно-ціннісного компонентів здібностей, особливості самооцінки умінь та якостей досліджуваної дитини.
4. Підготуйте діагностичний звіт за результатами проведеного дослідження.
5. Використавши результати проведеного дослідження, змодельуйте консультативну бесіду з вчителем, у ході якої Ви дасте рекомендації щодо розвитку здібностей та самооцінки молодшого школяра.

Завдання 2.

Ви працюєте шкільним психологом. До вас звернулася класовод 4 класу Ольга Петрівна з таким запитом: «У моєму класі є учениця, яка постійно незадоволена своїми оцінками. Олесь навчається добре, однак не всі завдання виконує бездоганно. Якщо отримує за домашню роботу 10 балів, то допевняється, чому їй не поставили 11-12 балів, якщо за самостійну роботу отримує 8 балів – це привід для сліз. Мені доводиться детально обґрунтовувати кожную оцінку! Це забирає купу часу і так втомлює! Протягом останнього місяця ситуація погіршилася. До школи почала приходити мама Олесі. Тепер я змушена обговорювати кожную оцінку не лише зі школяркою, а й з її мамою. Думаю, що у дівчинки якість проблеми із самооцінкою та домаганнями. Мама Олесі вважає, що я упереджено ставлюся до її дитини. Я хочу, щоб ви провели дослідження, яке б дозволило побачити, чи адекватно Олесь оцінює свої шкільні успіхи. Мені важливо почути незалежну думку».

Обов'язкова програма при виконанні завдання:

1. Змодельуйте первинну бесіду психолога з вчителем, в межах якої Ви довізнаєте проблему та формулюєте реалістичні очікування клієнта.
2. Сплануйте та проведіть дослідження (або змодельуйте результати дослідження) здібностей та самооцінки молодшого школяра за методикою МВДЗ О.Л.Музики.
3. Проаналізуйте структуру діяльнісного, операційно-когнітивного, референтного та особистісно-ціннісного компонентів здібностей, особливості самооцінки умінь та якостей досліджуваної дитини.
4. Підготуйте діагностичний звіт за результатами проведеного дослідження.
5. Використавши результати проведеного дослідження, змодельуйте консультативну бесіду з вчителем, у ході якої Ви дасте рекомендації щодо розвитку здібностей та самооцінки молодшого школяра.

Завдання 3.

Ви працюєте шкільним психологом. До вас звернулася класовод 4 класу Надія Вікторівна з таким запитом: «2 тижні тому у наш клас прийшов новий учень Денис М. Батьки Дениса – військові. За останні 3 роки сім'я кілька разів була змушена змінювати місце проживання. Батько хлопчика майже рік провів на Сході в рамках АТО. Мені як класоводу важливо допомогти Денису адаптуватися до навчання в класі, здружити з дітьми. Я вже бесідувала і з батьками, і з самим хлопчиком. Я маю інформацію про складні життєві обставини, в яких кілька років був Денис, однак мало знаю про його індивідуальні особливості. Допоможіть, будь ласка, визначити, до чого хлопчик здібний, що його цікавить, в які сфери, і в яку діяльність його краще включати».

Обов'язкова програма при виконанні завдання:

1. Змодельуйте первинну бесіду психолога з вчителем, в межах якої Ви довізнаєте проблему та формулюєте реалістичні очікування клієнта.
2. Сплануйте та проведіть дослідження (або змодельуйте результати дослідження) здібностей та самооцінки молодшого школяра за методикою МВДЗ О.Л.Музики.
3. Проаналізуйте структуру діяльнісного, операційно-когнітивного, референтного та особистісно-ціннісного компонентів здібностей, особливості самооцінки умінь та якостей досліджуваної дитини.
4. Підготуйте діагностичний звіт за результатами проведеного дослідження.
5. Використавши результати проведеного дослідження, змодельуйте консультативну бесіду з вчителем, у ході якої Ви даєте рекомендації щодо розвитку здібностей та самооцінки молодшого школяра.

Базова література для виконання ПОЗ

1. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Психологія творчості» / О. Л. Музика // Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 521 – 541.
2. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 144 с.
3. Музика О.Л., Загурська І.С. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Практикум із консультативно-тренінгової роботи» / О. Л. Музика // Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 430 – 458.
4. Рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи з курсу «Творчість у системі особистісного розвитку дитини».

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ/ЕКЗАМЕНУ

1. Студенти мають володіти теоретичним матеріалом з курсу «Творчість у системі особистісного розвитку дитини».
2. Студенти мають виконати усі обов'язкові види робіт, передбачені робочою програмою та інструктивно-методичними матеріалами, на позитивні оцінки.
3. Студенти мають скласти на позитивні оцінки теми, що виносилися на самостійне опрацювання.

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати теоретичні питання;
- опрацювати основні поняття;
- законспектувати статті;
- виконати 3 професійно-орієнтовані завдання;
- пройти перевірку рівня засвоєння знань з трьох (3) тем, які виносилися на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача.

Структура екзаменаційного (залікового) білету

Екзаменаційний (заліковий) білет містить три типи завдань:

- тестові завдання;
- теоретичне завдання;
- професійно-орієнтоване завдання.

**ПІДСУМКОВА ОЦІНКА ЗА ЗАЛІК
З КУРСУ «ТВОРЧІСТЬ У СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ»
(для студентів спеціальності «Практична психологія»)**

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру (максимум 100 балів).

Варіанти отримання оцінки за залік

Варіант 1	<i>Якщо студент виконав усі обов'язкові види робіт та отримав позитивну підсумкову оцінку за модулі (60 балів і вище), то залік зараховується.</i> Оцінка за залік = Підсумкова оцінка за модулі
Варіант 2	<i>Якщо студент отримав негативну підсумкову оцінку за модулі (менше 60 балів), то він пише залікову роботу.</i> Оцінка за залік = Оцінка за залікову роботу

**ПІДСУМКОВА ОЦІНКА ЗА ЕКЗАМЕН
З КУРСУ «ТВОРЧІСТЬ У СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ»
(для студентів спеціальності «Психологія»)**

Екзамен виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

Підсумкова оцінка за екзамен є середнім арифметичним балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час модульного контролю.

Підсумкова оцінка за екзамен = (оцінка за екзаменаційну роботу + середнє арифметичне оцінок за модулі)/2

ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Основна література

1. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
2. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с.
3. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. – 316 с.
4. Музика О.Л., Загурська І.С. Самооцінка і розвиток творчих здібностей: навчальний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – 144 с.
5. Музика О.Л., Никончук Н.О. Развитие способностей младших школьников средствами усной народной творчества: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Олександр Музика, Наталія Никончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 200 с.
6. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Развитие творческих способностей у наследственной деятельности: навчальний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – 128 с.
7. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с.
8. Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010.
9. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 146 с.
10. Таллибулина М.Т. Психологические исследования одаренности: сборник статей / М.Т.Таллибулина. – М. ; Берлин : Директ-Медна, 2016. – 235 с.
11. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с. Калошина И.П. Психология творческой деятельности: учеб. Пособие для студентов вузов / И.П.Калошина. – 3-е изд., доп. – М.: ЮНИТА-ДАНА, 2015. - 671 с.

Додаткова література

1. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества: Книга для учителя. – К.: Освита, 1991. – 111 с.
2. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды. В двух томах. Том II. – М.: Педагогика, 1980. – С. 128-238.
3. Анкудинова Н.Е. Об особенностях оценки и самооценки учащихся 1-4 классов в учебной деятельности // Вопросы психологии. – 1968. – №3. – С. 131-138.
4. Артемьева Е.Ю. Психология субъективной семантики. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 128 с.
5. Бандура А. Наблюдать агрессию, проявлять агрессию // Роджер Р. Хок 40 исследований, которые потрясли психологию. Секреты выдающихся экспериментов. – СПб.: «прайм-ЕВРОЗНАК», 2003. – 416 с.
6. Бандура А. Теория социального научения: Пер. с англ. – СПб.: Евразия, 2000. – 320 с.
7. Батурин Н.А. Проблема оценивания и оценки в общей психологии // Вопросы психологии. – 1989. – №2. – С. 81-89.
8. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание: Пер. с англ. / общ. ред. и вступ. ст. В.Я. Пилиповского. – М.: Прогресс, 1986. – С. 30-47, 61-66.

9. Богуш А.М., Монке О.С. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2002. – С. 88-207.
10. Галигузова Л.Н. Творческое проявление в игре детей раннего возраста // Вопр. психол. – 1993. – №2. – С. 17-26.
11. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2006. – 272 с.
12. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – С. 5-87.
13. Данилова Е.Е. Наблюдение и беседа в работе психолога // Психологическое обследование детей дошкольного - младшего школьного возраста: Тексты и метод. пособ. / Ред.-сост. Г.В. Бурменская. – М.: УМК: «Психология», 2003. – С. 178-190.
14. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
15. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер. – 2002. – 368 с.
16. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с.
17. Загурська І. С., Музика О.Л. Застосування психосемантичних методів при дослідженні самооцінки молодших школярів // Духовність як основа консолідації суспільства: Міжвідомчий науковий збірник. – К.: Інститут “Проблеми людини”, 1999. – Т.16. – С. 266-275.
18. Загурська І.С. Психосемантичний аналіз самооцінки молодших школярів із різною успішністю у навчанні // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – К., 2003, т. V, ч. 6. – С. 97-102.
19. Загурська І.С. Психосемантичний аналіз зв'язку рефлексії з розвитком самооцінки першокласників // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія психологія: Збірник наукових праць. – Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2005. – № 662. – Вип. 33. – С. 39-44.
20. Запорожец А.В. Избранные психологические труды: В 2-х т. – Т.II. – М.: Педагогика, 1986. – 296 с.
21. Захарова А.В. Структурно-динамическая модель самооценки // Вопросы психологии. – 1989. – №1. – С. 5-14.
22. Келли Дж. Теория личности. – СПб: Речь, 2000. – С. 139-224.
23. Келлі Дж. Психологія особистісних конструктів // Заброцький М.М., Савиченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: навчальний посібник. – Житомир, 2005. – С. 109-112.
24. Ковалев А.Г. О стадиях подражательной деятельности ребенка // Вопросы психологии личности. Сборник статей / Под ред. Е.И. Игнатьева. – Гос.уч.-пед. Из-во Мн-ва просвещения РСФСР. – М., 1960. – С. 146-159.
25. Кон И.С. Открытие «Я». – М.: Политиздат, 1978. – С. 28-74.
26. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості /Під ред. Л.М.Проколієнко; Упор. В.В. Андрієвська, Г.О. Балл, О.Т. Губко, О.В. Проскура. – К.: Рад. шк., 1989. – 608 с.
27. Кульчицкая Е.И., Моляко В.А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир: Вид-во ЖДУ ым. Ы.Франка, 2008 – 316 с. (С. 32-41, 205-230).
28. Кульчицька О.І. Обдарованість: природа і суть // Обдарована дитина. – 2007. - № 1. – С. 17-24.
29. Кульчицька О.І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості //Обдарована дитина. – 2007. - № 1. – С. 25-32.
30. Лазарев В.С. Становление и развитие учебной деятельности в развивающем обучении // Развивающее образование. Том II. Нерешенные проблемы развивающего образования. – М.: АПК и ПРО, 2003. – С. 44-63.

31. Лозоцева В.Н. Сверстник как образец для подростка // *Вопр. психол.* – 1977. – №2. – С. 131-134.
32. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с.
33. Міщина Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с.
34. Моляко В.А. Психология конструкторской деятельности. – М.: Машиностроение, 1983. – 134 с.
35. Моляко В.А. Психология творческой деятельности. – К.: Знание, 1978. – 44 с.
36. Моляко В.А. Теоретическая конструкторология (пролегомены). – К.: “Освіта Укратны”, 2007. – 388 с.
37. Мотивация и деятельность / Х. Хекгаузен. – 2-е изд. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – С. 520-523, 655-659, 688-692, 704-710, 752-754, 776-789.
38. Музика О.Л. Програма ціннісної підтримки розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки». – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 34 с.
39. Музика О.Л. Суб'єктно-ціннісний аналіз особистісного росту // *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки: Збірник наукових праць.* – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – №6 (30). – Ч. I. – С. 137-143.
40. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчої спрямованості особистості в дошкільному віці // *Обдарована дитина.* – 2007. – №7. – С. 50-55.
41. Музика О.Л., Загурська І.С. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Практикум із консультативно-тренінгової роботи» / О. Л. Музика // *Професійно-орієнтовані завдання з психології: навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики.* – 2-ге вид., перероб. і допов. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 430 – 458.
42. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Психологія творчості» / О. Л. Музика // *Професійно-орієнтовані завдання з психології: навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики.* – 3-тє вид., перероб. і допов. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 521 – 541.
43. Обухова Л.Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. – М.: Тривола, 1998. – 352 с.
44. Ожиганова Г.В. Диагностика и формирование креативности у детей в процессе учебной деятельности // *Психол. журн.* – 2001. – Т. 22. – № 2. – С. 75-85.
45. Оценка без отметки / Под ред. Цукерман Г.А. – Москва-Рига.: Педагогический центр «Эксперимент», 1999. – 133 с.
46. Панова Е.С. Развити креативного мышления: от проблемы к инновационному решению. 10 первых шагов изобретателя: монография / Е.С. Панова. –М.-Берлин: Директ-Медна, 2016. – 197 с.
47. Пантина Н.С. Исходные элементы психических структур в раннем детстве // *Вопр. психол.* – 1993. – №1. – С. 32-38.
48. Первин Л., Джон О. Психология личности: Теория и исследования / Пер. с англ. М.С. Жамкочьян под ред. В.С.Магуна – М.: Аспект Пресс, 2000. – С. 208-223.
49. Петренко В.Ф. Конструктивистская парадигма в психологической науке // *Психол. журнал.* – 2002. – №3. – С. 113-121.
50. Петренко В.Ф. Основы психосемантики. – 2-е изд., доп. – СПб.: Питер, 2005. – С. 40-91, 318-347.
51. Портницька Н.Ф. Експериментальне дослідження особливостей наслідування в процесі продуктивної творчої діяльності дошкільників // *Педагогіка та психологія професійної освіти // Науково-методичний журнал.* – 2005. – № 6. – С. 156-163.
52. Портницька Н.Ф. Ціннісна підтримка розвитку творчих здібностей дошкільників: соціально-психологічні аспекти // *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованих*

- дошкільників», 11-12 квітня 2013 р., м. Алушка, АР Крим. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2013. – С. 268-271.
53. Портницька Н.Ф. Експериментальне дослідження особливостей наслідування в процесі продуктивної творчої діяльності дошкільників // Педагогіка та психологія професійної освіти // Науково-методичний журнал. – 2005. – №6. – С. 156-163.
 54. Психологія особистості: Словник-довідник / За редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320с.
 55. Роджер Р. Хок 40 исследований, которые потрясли психологию. Секреты выдающихся экспериментов. – СПб.: «прайм-ЕВРОЗНАК», 2003. – 416 с.
 56. Роменець В.А. Психологія творчості. – К.: Видавництво "Вища школа". – 1971.
 57. Слободчиков В.И. О нормативном статусе учебной деятельности (логико-психологический анализ) // Развивающее образование. Том II. Нерешенные проблемы развивающего образования. – М.: АПК и ПРО, 2003. – С. 29-43.
 58. Слободчиков В.И., Цукерман Г.А. Генезис рефлексивного сознания в младшем школьном возрасте // Вопросы психологии. – 1990. – №3. – С. 25-36.
 59. Соболева М.В. Имитационное поведение в раннем онтогенезе: опыт исследования // Вопр. психол. – 1995. – №4. – С. 108-115.
 60. Стратегії творчої діяльності: школа В.О.Моляко / За загальною редакцією В.О.Моляко. – К.: «Освіта України», 2008. – 702 с.
 61. Субботский Е.В. Генезис личностного поведения у дошкольников и стиль общения // Вопр. психол. – 1981. – №2. – С. 68-78.
 62. Субботский Е.В. Некоторые особенности отношения ребенка к партнеру при выполнении программ поведения // Вопр. психол. – 1974. – №5. – С. 156-162.
 63. Субботский Е.В. Подражание и независимое поведение дошкольников // Популярная психология для родителей / Под ред. А.А. Бодалева. – М.: Педагогика, 1988. – С. 105-110.
 64. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К., 2007. – 159 с.
 65. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности: Руководство по репертуарным личностным методикам: Пер. с англ. / Общ. ред. и предисл. Ю.М.Забродина и В.И.Похилько. – М.: Прогресс, 1987. – С. 5-26, 29-41, 42-58, 59-82, 104-107.
 66. Фрейджер Р., Фрейдимен Д. Личность: теории, эксперименты, упражнения. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – С. 398-438.
 67. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб.: Изд-во "Питер", 2000. – С. 431-478.
 68. Цукерман Г.А. Условия развития рефлексии у шестилеток // Вопросы психологии. – 1989. – №2. – С. 39-46
 69. Цукерман Г.А. Что развивает и чего не развивает учебная деятельность // Вопросы психологии. – 1998. – №5. – С. 68-81.
 70. Чудновский В.Э. Актуальные проблемы психологии способностей // Вопросы психологии. – 1986. – №3. – С. 78-89.
 71. Чудновский В.Э. Воспитание способностей и формирование личности. – М.: Знание, 1986. – 80 с.
 72. Шмелев А.Г. Психодиагностика личностных черт. – СПб.: Речь, 2002. – С. 80-89.
 73. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды: проблемы возрастной и педагогической психологии / Д.И. Фельдштейн. – М.: Изд-во Междунар. пед. академии, 1995. – С. 212-267.
 74. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах // Эльконин Д.Б. Изб. психол. труды / Под ред. Д.И. Фельдштейн. Эльконин Д.Б. М.: Изд-во Междунар. пед. академии, 1995. – С. 239-295.
 75. Якобсон С.Г., Морева Г.И. Образ себя и моральное поведение дошкольников // Вопросы психологии. – 1989. – №6. – С. 34-42.

76. Якобсон С.Г., Фещенко Т.И. Формирование я-потенциального положительного как метод регуляции поведения дошкольников // Вопросы психологии. – 1997. – №3. – С. 3-11.
77. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. – Полтава., – 2014. – 181 с.

Інформаційні ресурси

1. Актуальні проблеми психології, Том 12 «Психологія творчості», 2017, архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-12/vipusk-23-2017-ua>
2. Актуальні проблеми психології, Том 6 «Психологія обдарованості», 2017, архів за різні роки // <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-6>
3. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер. – 2002. – 368 с. // <http://www.klex.ru/o5f>
4. Електронні підручники по психології творчості // <http://bookash.pro/ru/t/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F+%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/>
5. Електронні підручники по психології творчості // <https://mybook.ru/tags/psihologiya-tvorchestva/>
6. Ермолаева – Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект: Культура. – 2005. – 304 с. // <http://www.klex.ru/byx>
7. Загурська І.С. Роботи по проблемі психології здібностей та самооцінки молодших школярів в учбовій та творчій діяльності// <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==0417==0430==0433==0443==0440==0441==044C==043A==0430=3A==0406=2E==0421=2E=3A=3A.html>
8. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с. <http://eprints.zu.edu.ua/2799/1/monographiya.pdf>
9. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер. – 2009. – 448 с. // <http://www.klex.ru/9p8>
10. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с. // <http://www.klex.ru/c4r>
11. Міщиха Л.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с. // <http://194.44.152.155/elib/local/sk758535.pdf>
12. Музика О. О. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості, мотивації творчої діяльності // <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E==041E=2E=3A=3A.html>
13. Музика О.Л. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості, обдарованості, ціннісної підтримки // <http://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==041C==0443==0437==0438==043A==0430=3A==041E=2E==041B=2E=3A=3A.html>
14. Музика О.Л., Никончук Н.О. Розвиток здібностей молодших школярів засобами усної народної творчості: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Олександр Музика, Наталія Никончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 200 с. // http://lib.iitta.gov.ua/704520/1/Muzyka_O_L_RZSUNT.pdf
15. Никончук Н.О. Роботи по проблемі психології здібностей молодших школярів // <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041D==0438==043A==043E==043D==0447==0443==043A=3A==041D=2E==041E=2E=3A=3A.html>

16. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : [монографія] / Р. О. Семенова, О. Л. Музика, Д. К. Корольов та ін.; [за ред. Р. О. Семенової]. — К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 228 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/8519/>
17. Панова Е.С. Развити креативного мышления: от проблемы к инновационному решению. 10 первых шагов изобретателя : монография / Е.С. Панова. —М.-Берлин : Директ-Медна, 2016. — 197 с. // <http://profil.ranepa.ru/docs/pubs/p785/5707cd82c69ab.pdf>
18. Портницька Н.Ф. Роботи по проблемі психології здібностей, творчості та наслідування <http://eprints.zu.edu.ua/view/creators/==041F==043E==0440==0442==043D==0438==0446==044C==043A==0430=3A==041D=2E ==0424=2E=3A=3A.html>
19. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. — Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. — 146 с. <http://lib.iitta.gov.ua/9932/1/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A2015.pdf>
20. Психологічні засади розвитку обдарованої особистості в освітньому середовищі: методичний посібник / О. Л. Музика, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.; за ред. О.Л. Музики. — Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. — 146 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/9932/>
21. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Навчальний посібник. — К., 2007. — 159 с. // http://maup-sevastopol.narod.ru/e_katalog/p08_52.pdf
22. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / [О. Л. Музика, І. М. Біла, Д. К. Корольов та ін.]; за ред. О. Л. Музики. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. — 220 с. // <http://lib.iitta.gov.ua/708203/>
23. Яланська С.П. Психологія творчості. Навчальний посібник. — Полтава., — 2014. — 181 с. // <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/5570>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
Початковий рівень знань «2» (рецептивно-продуктивний)	0-25 балів без права перескладання (для екзаменів та заліків)	Студент за допомогою викладача розпізнає визначення основних термінів на побутовому рівні, однослівно („так” чи „ні”) відповідає на конкретні запитання.	Студент намагається відповідати, однак потребує постійної консультації та контролю з боку викладача. За допомогою викладача намагається пояснити з наукової точки зору явища оточуючої дійсності.
	26-49 балів	Студент за допомогою викладача однослівно відповідає на запитання, відтворює незначну частку питання в тому вигляді і в тій послідовності, у якій воно було розглянуте на лекції або консультації.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему, до якої стосується наведений приклад прояву психічної діяльності особистості.
	50-59 балів	Студент з помилками характеризує окремі поняття та явища психології. Володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище.
Середній рівень знань «3» (репродуктивний)	60-65 балів	Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на продуктивному рівні: за допомогою викладача відтворює словами, близькими до тексту лекції, визначення основних термінів, принципів; частково відтворює текст підручника; у процесі відповіді допускає окремі відозміни навчальної інформації; ілюструє відповіді прикладами, що були наведені на консультації.	Студент вміє з допомогою викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище та навести приклади методів та методик для його дослідження.
	66-70 балів	Студент за допомогою викладача дає правильне визначення окремих понять з області етнопсихології; словесно описує явища та закономірності психічної діяльності людини, вказує на деякі їх властивості; відтворює всю тему або її	Студент вміє правильно перевести приклади психічної діяльності з „побутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		основну частину, ілюструючи відповідь власними прикладами.	явище, підібрати адекватні методи для його дослідження та описати їх результати.
	71-73 балів	Студент за допомогою викладача свідомо відтворює тему лекції, ілюструючи її власними прикладами; розкриває суть загальнопсихологічних процесів та явищ, допускаючи у відповідях незначні неточності; намагається співвіднести окремі психодіагностичні методики з їх груповими характеристиками; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння, аналіз, висновок).	Студент вміє правильно перевести приклади психічної діяльності з „побутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати адекватні методи для його дослідження зробити якісний аналіз результатів дослідження та частково узагальнити результати.
<i>Достатній рівень знань «4» (конструктивно варіативний)</i>	74-80 балів	Студент без помилок відтворює зміст питання, наводячи власні приклади; правильно розкриває суть психологічних понять.	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загальнопсихологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення.
	81-85 балів	Студент володіє навчальною інформацією, вміє зіставляти, узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; аргументовано відповідає на поставлені запитання і намагається відстояти свою точку зору.	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загальнопсихологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища.
	86-89 балів	Студент вільно володіє	Студент здатний дати

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		вивченим обсягом навчального матеріалу, наводить аргументи на підтвердження своїх думок, використовуючи матеріали власних спостережень та проведених досліджень; може за допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.	психологічне пояснення прикладам загально-психологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища. При виконанні завдання може поєднувати знання з кількох тем.
<i>Високий рівень знань «5» (творчий)</i>	90-93 балів	Студент вільно володіє темою, має ґрунтовні психологічні знання; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; оцінює окремі нові факти, явища; судження логічні й достатньо обґрунтовані; узагальнює і систематизує матеріал у межах навчальної теми; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності.	Студент виявляє початкові творчі здібності: уміє працювати зі спеціальною літературою (наукові журнали тощо); знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач, свою відповідь ілюструє схемами, прикладами з життя; проводить самоперевірку виконаної роботи; може з неповним обґрунтуванням пояснити виконання завдань підвищеного (комбінованого) рівня.
	94-97 балів	Студент вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні психодіагностичні дослідження, висловлюючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.	Використовує набуті знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту життєву позицію, узгоджуючи її з загальнолюдськими цінностями.

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
<i>Високий рівень знань «5» (творчий)</i>	98-100 балів	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибоко розуміє суть психічних процесів та явищ; подає ідеї згідно з вивченим матеріалом, робить творчо обґрунтовані висновки; вміє аналізувати і систематизувати матеріали власних досліджень; визначає порядок особистої навчальної діяльності, самостійно оцінює її результати. Активно займається науково-дослідною роботою.	Студент самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, формулювати психологічну проблему і визначати шляхи її розв'язання; вести дискусію з конкретного питання; проводити дослідження високої складності.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПМР, ЗАЛІКУ ТА ЕКЗАМЕНУ

Вид завдання	Оцінка	Вимоги до знань та умінь студентів
Тестове	1 бал	Правильна відповідь на тестове завдання.
	0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання.
Максимальна кількість балів	20 балів	
Теоретичне	0-9 балів	Несвідоме, механічне відтворення матеріалу зі значними помилками та прогалинами; судження необґрунтовані; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь містить стилістичні та граматичні помилки.
	10-16 балів	Свідоме відтворення матеріалу з незначними помилками; дещо порушено логічність та послідовність викладу; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь стилістично правильна, містить незначні граматичні помилки.
	17-23 бали	Свідоме і повне відтворення матеріалу з деякими неточностями у другорядному матеріалі; виклад матеріалу достатньо обґрунтований, дещо порушено послідовність викладу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
	24-30 балів	Виклад матеріалу глибоко обґрунтований, логічний, переконливий. Відповідь містить власні приклади, що свідчить про творче застосування матеріалу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
Максимальна кількість балів	30 балів	
Професійно-орієнтоване	50-46 балів	<ul style="list-style-type: none"> • відповідь повна і структурована • виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване • відповідь містить власні приклади студента • відповідь має вступну, основну частину та висновки • список літератури правильно оформлений • вказано практичне значення та проаналізовано
	45-38 бали	<ul style="list-style-type: none"> • відповідь повна і структурована • виконання практичного завдання теоретично обґрунтоване • відповідь містить власні приклади студента • відповідь має вступну, основну частину та висновки • список літератури правильно оформлений
	30-37 балів	<ul style="list-style-type: none"> • відповідь має певні неточності, але в цілому представлена інформація достатньо вичерпна • практичне завдання виконане без теоретичного обґрунтування • власні приклади студента відсутні або недостатньо обґрунтовані
Максимальна кількість балів	50 балів	
Всього	100 балів	

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

АЛГОРИТМ РОБОТИ НАД ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИМИ ЗАВДАННЯМИ З ПСИХОЛОГІЇ

(О.Л. МУЗИКА, В.В. ГОРБУНОВА, І.С. ЗАГУРСЬКА, Т.М. МАЙСТРЕНКО)

І. ЕТАП ПЕРВИННОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ															
Порядок дій		Критерії оцінювання та спосіб презентації*													
1.1. Категоріально-термінологічне до визначення проблеми, з якою звернулися до психолога (уточнення проблеми, її переформулювання з використанням базових психологічних категорій, понять та термінів)		Діалогічне формулювання проблеми з дотриманням принципу поваги до людини, яка звернулася за психологічною допомогою. Використання базових категорій, понять та термінів, необхідних для подальшої роботи з проблемою. Доступність переформульованої проблеми для сприймання людини, що звернулася за допомогою. <i>Опис роботи із проблемою у формі діалогу.</i>													
1.2. Формування реалістичних очікувань у людини, яка звернулася за допомогою та визначення напрямків практичної роботи психолога		Виокремлення тих моментів у проблемі, які відносяться та не відносяться до компетенції психолога. Аргументованість вибору напрямку практичної роботи психолога (психодіагностична, консультаційна, корекційно-розвивальна, просвітницько-профілактична та інші види робіт). Конкретність очікувань від роботи психолога. <i>Опис меж компетенції психолога.</i> <table><tr><td><i>Напрямок практичної роботи</i></td><td><i>Обґрунтування</i></td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table> <i>Перелік очікуваних результатів від роботи психолога.</i>		<i>Напрямок практичної роботи</i>	<i>Обґрунтування</i>										
<i>Напрямок практичної роботи</i>	<i>Обґрунтування</i>														
ІІ. ПЛАНОВО-ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП															
2.1. Аналіз власного досвіду виконання подібних завдань при вивченні навчальних дисциплін та проходженні практик		Повнота переліку навчальних дисциплін, модулів та тем, завдань практик, де виконувалися аналогічні або близькі за змістом завдання. <table><tr><td><i>Дисципліна</i></td><td><i>Модуль</i></td><td><i>Тема</i></td><td><i>Зміст питань</i></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table> <table><tr><td><i>Назва практики</i></td><td><i>Зміст завдань</i></td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>		<i>Дисципліна</i>	<i>Модуль</i>	<i>Тема</i>	<i>Зміст питань</i>					<i>Назва практики</i>	<i>Зміст завдань</i>		
<i>Дисципліна</i>	<i>Модуль</i>	<i>Тема</i>	<i>Зміст питань</i>												
<i>Назва практики</i>	<i>Зміст завдань</i>														
2.2. Підбір і аналіз літератури та формулювання припущень про причини виникнення проблеми		Наявність всіх видів джерел (довідкова література, монографії, вузькоспеціалізовані статті). Використання електронних каталогів, Internet-ресурсів. Правильність бібліографічного опису. Зазначення основних тез, ідей з конкретних книг чи статей, що дозволяють глибше зрозуміти проблему. Обґрунтованість припущень щодо причин проблеми.													

* Усі матеріали представляйте у презентації, створеній у Power Point

	<table><tr><td>Бібліографічний опис джерела</td><td>Основні ідеї та тези, що стосуються проблеми</td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table> <p>Опис припущень щодо причин виникнення проблеми.</p> <p>Пам'ятайте, що посилання виключно на підручники та конспекти лекцій свідчить про низький фаховий рівень психолога.</p>	Бібліографічний опис джерела	Основні ідеї та тези, що стосуються проблеми				
Бібліографічний опис джерела	Основні ідеї та тези, що стосуються проблеми						
2.3. Консультація з фахівцями (в першу чергу це спеціалісти з окремих дотичних до психології галузей (соціологія, психіатрія, педіатрія, дефектологія, правознавство тощо), а також психологи – визнані авторитети в окремих аспектах вашої проблеми)	<p>Аргументоване обґрунтування потреби у консультації фахівця.</p> <p>Визначення фахівців, до яких можна звернутися за консультацією.</p> <p>Повнота переліку та правильність питань для консультації.</p> <table><tr><td>Фахівець</td><td>Обґрунтування необхідності консультації</td><td>Перелік питань</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table> <p>Пам'ятайте, що з учителями, шкільними психологами, працівниками установ та іншими поінформованими особами ви можете просто радитися або уточнювати окремі аспекти проблеми. Консультуватися можна лише з тими, чий професійні знання апріорі глибші за ваші.</p>	Фахівець	Обґрунтування необхідності консультації	Перелік питань			
Фахівець	Обґрунтування необхідності консультації	Перелік питань					
2.4. Складання розгорнутого плану виконання завдання, підбір методів та аналіз ресурсів	<p>Повнота плану, наявність всіх необхідних етапів.</p> <p>Відповідність методів задачам, що стоять перед психологом на кожному з етапів.</p> <p>Перелік необхідних матеріалів.</p> <table><tr><td>Етап роботи</td><td>Методи та процедури</td><td>Необхідні ресурси</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>	Етап роботи	Методи та процедури	Необхідні ресурси			
Етап роботи	Методи та процедури	Необхідні ресурси					
2.5. Передбачення проблемних моментів (нерозуміння клієнтом причин проблеми, орієнтація клієнта на швидкий результат, перекладання на психолога відповідальності за вирішення проблеми, провокативна поведінка клієнта (провокація агресії, подвійних стосунків, порушення закону тощо), інші проблемні моменти)	<p>Відповідність виділених проблемних моментів специфіці завдання.</p> <p>Глибина аналізу можливих причин проблемних ситуацій.</p> <p>Продуманість варіантів уникнення проблемних моментів.</p> <table><tr><td>Проблемні моменти</td><td>Причини виникнення</td><td>Шляхи уникнення</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table> <p>Пам'ятайте, що відсутність літератури (те, що ви її не знайшли) чи брак часу (те, що ви не змогли його спланувати) не є проблемними моментами, які стосуються ПОЗ. Професійне життя завжди багатше за навчання, а тому фраза на зразок “ми такого не вчили” також є проблемним моментом, який ПОЗ не стосується.</p>	Проблемні моменти	Причини виникнення	Шляхи уникнення			
Проблемні моменти	Причини виникнення	Шляхи уникнення					
2.6. Підготовка матеріалів, необхідних для виконання завдання (структура первинного	<p>Повнота та якість матеріалів, їх відповідність задачам, що стоять перед психологом.</p> <p>Представлення матеріалів.</p>						

інтерв'ю, бланки методик, стимульний матеріал, корекційна програма, програма тренінгу, робочі альбоми для ведучого та учасників тренінгу, інші матеріали)	
ІІІ. ЕТАП ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ	
3.1. Збір емпіричних даних (діагностичне дослідження, експеримент, біографічне дослідження, психосемантичне дослідження, первинне діагностичне інтерв'ю, інші способи дослідження проблеми)	Правильність збору емпіричних даних з використанням обов'язкової методики. Обґрунтованість вибору додаткової методики (якщо такий вибір був). Якість структурування та презентації зібраних матеріалів. <i>Обґрунтування вибору додаткової методики (якщо такий був).</i> <i>Текстове, табличне, графічне представлення отриманих даних.</i>
3.2. Аналіз та інтерпретація отриманих даних	Правильність вибору методів якісного (класифікація, опис окремих випадків, схематизація, типологізація тощо) та кількісного аналізу (описові статистики, кореляційний аналіз, методи статистичного висновку, методи багатовимірної статистики). Відповідність емпіричних даних та зроблених висновків. Глибина та повнота аналізу та інтерпретації отриманих даних. <i>Аналіз та інтерпретація отриманих даних.</i>
3.3. Надання психологічної допомоги* (консультативна бесіда, психотерапевтична робота, тренінгове заняття, розвиваюче заняття, навчаючий експеримент, інші ситуації практичної роботи)	Правильність застосування психологічних технік та методик з дотриманням конкретних вимог, обґрунтованих та описаних їх авторами. Обґрунтованість вибору додаткових технік та методик (якщо такий вибір був). Дотримання принципів професійної етики. <i>Обґрунтування вибору додаткової техніки або процедури (якщо такий був).</i> <i>Опис процесу надання допомоги.</i>
ІV. ЗВІТНО-ПІДСУМКОВИЙ ЕТАП	
4.1. Представлення результатів людині, яка звернулася із запитом (висновок за результатами дослідження, підсумкова консультативна бесіда, звіт за результатами тренінгової роботи, виступ на батьківських зборах, перед виробничим колективом, інші варіанти представлення результатів)	Правильність та обґрунтованість висновків. Якість оформлення звіту, повідомлення, діагностичного висновку тощо. Узгодження очікувань (пункт 1.2.) і отриманих результатів. <i>Діалогічне представлення результатів роботи замовнику чи клієнту з використанням табличних, графічних, відео матеріалів тощо.</i>

* пункт може бути пропущений з огляду на особливості завдання

V. ЕТАП САМОАНАЛІЗУ, ГРУПОВОЇ РЕФЛЕКСІЇ ТА САМОРОЗВИТКУ

Навчально-професійні вміння	Складові навчально-професійних умінь (субуміння, дії та операції)	Самооцінка навчально-професійних умінь	Як референтні особи оцінили б мої вміння				Оцінка групи	Професійно-важливі якості (властивості особистості)	Самооцінка професійно-важливих якостей	Як референтні особи оцінили б мої професійно-важливі якості				Оцінка групи
			викладач	одногрупники		інша особа				викладач	одногрупники		інша особа	
				+	-						+	-		
Проводити категоріально-термінологічне до визначення проблеми	володіння категоріально-термінологічним апаратом							теоретично-професійне мислення						
	мовленнєві та інтерпретаційні вміння							чутливість						
	вміння вести діалог							комунікабельність						
	спонукати клієнта до рефлексії							толерантність						
	доступно пояснювати психологічні терміни							антиципація						
	підтримувати зворотній зв'язок							неупередженість						
	виокремлювати конкретну психологічну проблему з клієнтського запиту													
Формувати реалістичні очікування	аналізувати очікування клієнта на предмет реалістичності							професійна інтуїція						
	вміння пояснити клієнту межі власної професійної компетенції							комунікабельність						
	визначати здатність клієнта об'єктивно оцінювати свій стан							діалогічність						

	<i>визначати міру участі клієнта у роботі над проблемою</i>							<i>переконливість</i>						
	<i>окреслювати межі очікувань та відповідальності клієнта і психолога</i>							<i>принциповість</i>						
Визначати напрямки майбутньої практичної роботи	<i>визначати власні можливості і вміння для вирішення проблеми</i>							<i>професійна компетентність</i>						
	<i>співвідносити клієнтський запит з напрямками практичної роботи</i>							<i>адекватна професійна самооцінка</i>						
	<i>аналізувати ресурсні можливості клієнта</i>							<i>прагматизм</i>						
Аналізувати власний досвід подібної роботи	<i>актуалізовувати власний професійно важливий досвід</i>							<i>системність мислення</i>						
	<i>визначати дотичні до проблеми теми та модулі з вивчених дисциплін</i>							<i>професійна рефлексія</i>						
	<i>виокремлювати раніше сформовані вміння, необхідні для виконання завдання</i>							<i>уважність до власного досвіду</i>						
Підбирати та аналізувати літературу	<i>працювати з електронними та паперовими каталогами</i>							<i>педантичність</i>						
	<i>користуватися пошуковими Інтернет-системами</i>							<i>грамотність</i>						
	<i>стисло виокремлювати головні ідеї з опрацьованих джерел</i>							<i>аналітичність мислення</i>						
	<i>аналізувати проблему з точки зору теоретичних та прикладних аспектів</i>							<i>системність мислення</i>						
	<i>оцінювати джерела з точки зору їх наукової та прикладної цінності</i>							<i>ерудованість</i>						
	<i>правильно оформлювати бібліографію та посилання</i>													
Формулювати припущення про	<i>зіставляти опрацьований матеріал з проблемою клієнта</i>							<i>когнітивна складність</i>						

причини виникнення проблеми	<i>зіставляти ймовірні причини проблеми з конкретною ситуацією</i>							<i>професійна уява</i>						
	<i>вибирати найімовірніші причини виникнення проблеми</i>							<i>раціональність</i>						
								<i>логічність мислення</i>						
Планувати та проводити консультації з фахівцями	<i>визначати коло питань, вирішення яких потребує вузькоспеціалізованих знань</i>							<i>готовність вчитися</i>						
	<i>визначати коло фахівців, які можуть надати потрібну консультацію</i>							<i>адекватна професійна самооцінка</i>						
	<i>встановлювати та підтримувати професійні контакти з фахівцями</i>							<i>готовність до співпраці</i>						
Складати розгорнутий план виконання завдання	<i>визначати етапність роботи та логічну послідовність її виконання</i>							<i>прогностичність</i>						
	<i>формулювати завдання та підзавдання на кожному з етапів роботи</i>							<i>системність мислення</i>						
	<i>прогнозувати результат кожного з етапів роботи</i>							<i>далекоглядність</i>						
	<i>вносити корективи (при потребі) в робочі гіпотези</i>							<i>реалістичність</i>						
Підбирати методи та аналізувати ресурси	<i>обирати методи, які можуть бути використані для виконання завдання</i>							<i>компетентність</i>						
	<i>оцінювати власну готовність використовувати обрані методи</i>							<i>ретельність</i>						
	<i>конструювати комплексну методiku на основі обраних методів, вправ, технік..</i>							<i>прогностичне мислення</i>						
	<i>дотримуватись авторських прав</i>							<i>вимогливість до себе</i>						
Передбачати проблемні моменти	<i>відносити запит клієнта до певного класу проблем</i>							<i>критичність мислення</i>						
	<i>розрізняти текст і підтекст клієнтського запиту</i>							<i>винахідливість</i>						

	<i>реалістично оцінювати поточну ситуацію професійної взаємодії</i>							<i>ситуаційна гнучкість</i>						
	<i>прогнозувати і попереджувати розвиток конфліктних стосунків</i>							<i>самоконтроль</i>						
	<i>створювати реалістичний психологічний портрет клієнта</i>													
Готувати необхідні матеріали	<i>використовувати ПК для підготовки стимульних та аналітичних матеріалів</i>							<i>дисциплінованість</i>						
	<i>користуватися заздалегідь підготовленими базами психологічних методик</i>							<i>грамотність</i>						
	<i>перевіряти матеріали за критеріями грамотності та естетичності</i>							<i>акуратність</i>						
Збирати емпіричні дані	<i>створювати робочу атмосферу</i>							<i>спостережливість</i>						
	<i>організовувати взаємодію з клієнтом відповідно до ситуації збору даних</i>							<i>пунктуальність</i>						
	<i>давати чіткі інструкції</i>							<i>акуратність</i>						
	<i>використовувати відповідні способи фіксації даних (протоколи, відеозаписи..)</i>							<i>об'єктивність</i>						
	<i>систематизувати емпіричні дані</i>							<i>цілеспрямованість</i>						
Аналізувати та інтерпретувати отримані дані	<i>використовувати кількісні методи аналізу даних</i>							<i>синтетичність мислення</i>						
	<i>користуватися комп'ютерними статистичними програмами</i>							<i>зібраність</i>						
	<i>робити якісний аналіз отриманих даних (типологізація, психологічна казуїстика)</i>							<i>педантичність</i>						
	<i>тлумачити отримані дані, застосовуючи методи інтерпретації</i>							<i>наукова чесність</i>						
	<i>робити психологічні прогнози</i>							<i>правдивість</i>						

Надавати психологічну допомогу	<i>визначати мету психологічної допомоги та зіставляти її з очікуваннями клієнта</i>							<i>відповідальність</i>						
	<i>спонукати клієнта до використання особистісних ресурсів</i>							<i>тактовність</i>						
	<i>володіти обов'язковим мінімальним набором психологічних вправ та технік</i>							<i>конгруентність</i>						
	<i>використовувати апробовані техніки надання психологічної допомоги</i>							<i>емоційна стійкість</i>						
Представляти результати роботи	<i>представляти результати дослідження за допомогою Power Point, Excel тощо</i>							<i>толерантність</i>						
	<i>оцінювати рівень розуміння клієнтом інформації</i>							<i>оперативність</i>						
	<i>коректно повідомляти результати роботи</i>							<i>впевненість</i>						
	<i>наголошувати на важливій для розв'язання проблеми інформації</i>							<i>відповідальність</i>						
	<i>порівнювати та узгоджувати результати роботи з очікуваннями</i>							<i>тактовність</i>						
	<i>розробляти з клієнтом програму подальших дій, в тому числі й з саморозвитку</i>													

Підсумкова рефлексія позитивних моментів (подумайте та напишіть, що саме вдалося зробити, чого досягти, від чого отримати професійне задоволення)

Програма саморозвитку (позначте (обведіть кружечком) ті дії, операції, які б ви хотіли удосконалити та особистісні якості, які б ви хотіли розвинути; виберіть та максимально конкретизуйте три з них і побудуйте програму саморозвитку з термінами та критеріями самоконтролю).

Складові навчально-професійних умінь та професійно важливі якості, які потрібно було б розвинути	В чому полягали труднощі	План заходів для саморозвитку	Терміни	Критерії самоконтролю

Навчальне видання

Укладачі:

ЗАГУРСЬКА Інна Станіславівна
НИКОНЧУК Наталія Олександрівна
ПОРТНИЦЬКА Наталія Федорівна

**Методичні рекомендації до курсу
«Творчість у системі особистісного розвитку дитини»**

Надруковано з оригінал-макетів авторів

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія ЖКТ No10 від 07.12.04
електронна пошта (e-mail): zu@zu.edu.ua